

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษา เรื่องสภาพและแนวทางพัฒนาการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือ นักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 ผู้วิจัย ได้ค้นคว้า หลักการและแนวคิด ตลอดจนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และได้นำเสนอตาม หัวข้อต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
 - 1.1 ความหมายของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
 - 1.2 ความสำคัญและความจำเป็นของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
 - 1.3 วัตถุประสงค์ของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
 - 1.4 คุณค่าและประโยชน์ของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
 - 1.5 องค์ประกอบของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
 - 1.5.1 การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล
 - 1.5.2 การคัดกรองนักเรียน
 - 1.5.3 การส่งเสริมและพัฒนา
 - 1.5.4 การป้องกันและแก้ไขปัญหา
 - 1.5.5 การส่งต่อ
2. การบริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา
 - 2.1 กระบวนการบริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา
 - 2.2 แผนการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา
 - 2.3 โครงสร้างของคณะกรรมการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
 - 2.4 บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการและบุคลากรในคณะกรรมการดำเนินงาน
3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
4. กรอบแนวคิดในการวิจัย

1. แนวคิดเกี่ยวกับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

1.1 ความหมายของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2546 ก : 1) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง กระบวนการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างเป็นระบบ มีขั้นตอน มีครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงาน โดยการมีส่วนร่วม

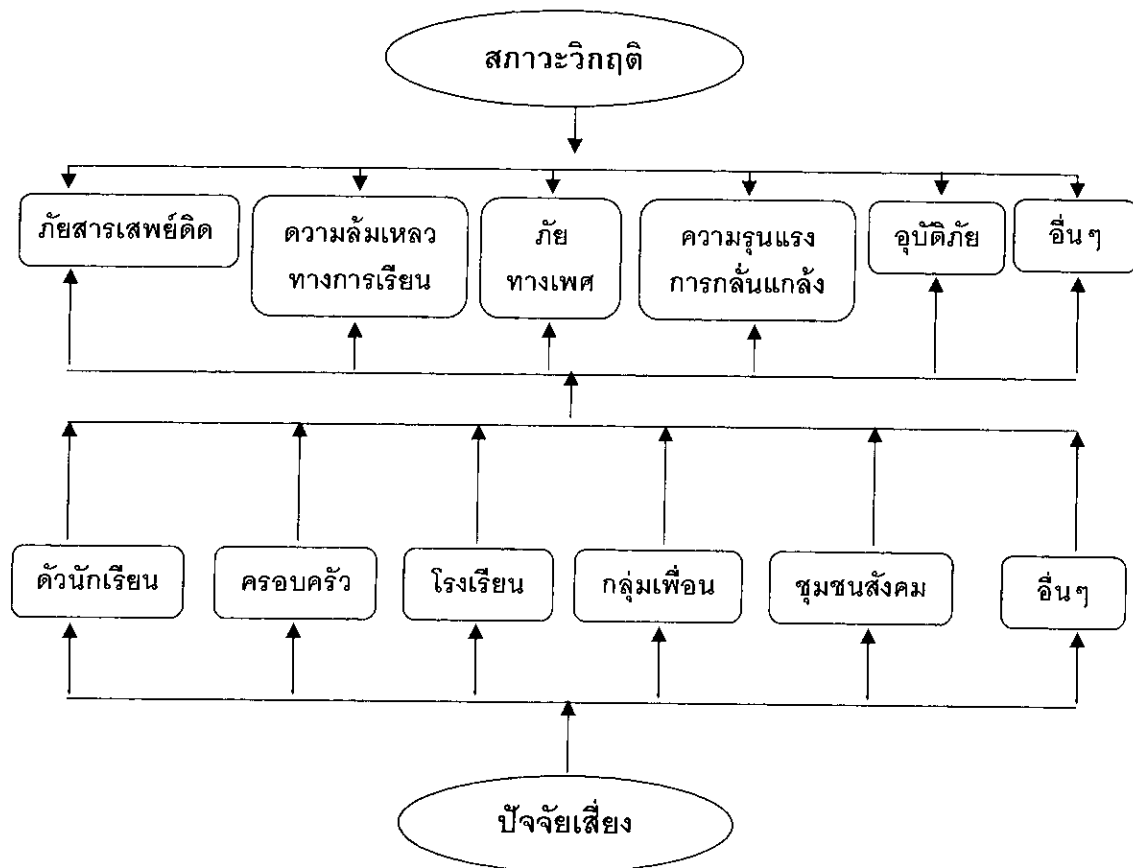
ของบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและนอกสถานศึกษาอันได้แก่ คณะกรรมการ
สถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน ผู้บริหาร และครูทุกคน มีวิธีการและเครื่องมือที่ชัดเจน มีมาตรฐาน
คุณภาพและมีหลักฐานการทำงานที่ตรวจสอบได้ ซึ่งการดูแลช่วยเหลือนักเรียน คือ การส่งเสริม
พัฒนา การป้องกันและการแก้ไขปัญหาให้แก่นักเรียน เพื่อให้นักเรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์
มีภูมิคุ้มกันทางจิตใจที่เข้มแข็ง มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีทักษะการดำรงชีวิต รอดพ้นจากวิกฤตทั้งปวง

เยี่ยมลักษณ์ อุดมการณ์ และคณะ (2548 : 95) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ระบบการดูแล
ช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง การส่งเสริม พัฒนา ป้องกัน และแก้ไขปัญหาโดยมีวิธีการ
และเครื่องมือสำหรับครูประจำชั้น/ ครูที่ปรึกษา และบุคคลที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้ในการดำเนินงาน
เพื่อให้ให้นักเรียนได้พัฒนาเต็มศักยภาพ มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ มีภูมิคุ้มกันทางจิตใจที่เข้มแข็ง
คุณภาพชีวิตที่ดี มีทักษะการดำรงชีวิต และรอดพ้นจากวิกฤตทั้งปวง ดังนั้นระบบการดูแล
ช่วยเหลือนักเรียน เป็นกระบวนการดำเนินงานช่วยเหลือนักเรียนที่มีขั้นตอนชัดเจน พร้อมทั้งมี
วิธีการและเครื่องมือที่มีมาตรฐาน คุณภาพ และมีหลักฐานการทำงานที่ตรวจสอบได้ โดยมีครู
ประจำชั้นหรือครูที่ปรึกษาเป็นบุคคลหลักในการดำเนินงาน และบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งใน
และนอกสถานศึกษา อันได้แก่คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน ผู้บริหาร และครูทุก
คนมีส่วนร่วม

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน จึงเป็นกระบวนการดำเนินงาน
ส่งเสริมพัฒนา ป้องกันและแก้ไขปัญหา ช่วยเหลือนักเรียนอย่างรอบด้าน มีวิธีการและเครื่องมือที่
ชัดเจน โดยความร่วมมือของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งในและนอกสถานศึกษา สถานศึกษาเป็น
องค์ประกอบที่สำคัญ ที่ทำให้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเกิดประสิทธิภาพ มีมาตรฐาน
สามารถใช้ดำเนินการเพื่อประกันคุณภาพการศึกษาได้

1.2 ความสำคัญและความจำเป็นของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

เนื่องจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ทั้งด้านการสื่อสาร เทคโนโลยี
ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติด ปัญหาครอบครัว ปัญหาการแข่งขันในด้าน
ต่างๆ ก่อให้เกิดความเครียด การปรับตัวที่ไม่เหมาะสม มีผลเสียต่อสุขภาพกาย และสุขภาพจิต
ก่อให้เกิดสภาวะวิกฤตทางสังคม ดังนั้น กระทรวงศึกษาธิการจึงได้ประสานความร่วมมือ จาก
หน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดย เฉพาะอย่างยิ่ง กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข จึงได้จัดให้มีระบบ
การดูแลช่วยเหลือนักเรียนขึ้น รายละเอียดดังภาพ 1

ภาพ 1 สภาวะวิกฤติของเด็กและเยาวชน

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2546 ค : 1)

จากภาพ 1 จะเห็นว่าสภาวะวิกฤติที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบันอันเกี่ยวข้องกับนักเรียน ซึ่งเป็นเด็กและเยาวชนมีมากมาย เช่น ภัยสารเสพติด ความล้มเหลวทางการเรียน ภัยทางเพศ การใช้ความรุนแรง และการกลั่นแกล้งรังแก อุบัติภัยบนท้องถนน หรือในโรงเรียน เหล่านี้ล้วนเป็นสภาวะที่เกี่ยวข้องเชื่อมโยงกันทั้งสิ้น

ปัจจัยเสี่ยงหรือเงื่อนไขที่เป็นสาเหตุ หรือ ตัวกระตุ้นให้เกิดปัญหาดังกล่าว ประกอบด้วย ปัจจัยเสี่ยงด้านตัวนักเรียน เช่น

1. มีทักษะการดำรงชีวิตที่ไม่เหมาะสม
2. ขาดความสามารถในการควบคุมตนเอง ไม่กล้าแสดงออก ขาดทักษะในการปฏิเสธเพื่อน
3. มีความเชื่อมั่นในตนเองและความนับถือตนเองต่ำ
4. มีปัญหาด้านอารมณ์และจิตใจ
5. มีเจตคติไม่เหมาะสมหรือนิยมเอียงที่จะชอบเสี่ยง ทดลองใช้ยา ความรุนแรง

6. ปฏิเสธค่านิยมหรือหลักศาสนาที่สังคมส่วนใหญ่ยึดถือ

7. มีพัฒนาการทางพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมในวัยเด็ก เช่น การต่อต้านสังคม พุดปด ก้าวร้าว ขาดสัมพันธภาพที่ดีกับครูและโรงเรียน

ปัจจัยเสี่ยงด้านครอบครัว เช่น

1. ความขัดแย้งและความรุนแรงในครอบครัว
2. ครอบครัวขาดความเป็นปึกแผ่น
3. ครอบครัวแปลกแยกหรือแยกตัวจากสังคม

4. การเลี้ยงดูไม่เหมาะสม มีความคาดหวังในตัวเด็กเกินความเป็นจริง โดยไม่คำนึงถึงศักยภาพและวัยของเด็ก

ปัจจัยเสี่ยงด้านโรงเรียน เช่น

1. ขาดการดูแลเอาใจใส่แก่นักเรียนอย่างจริงจังและไม่สร้างสัมพันธภาพที่เหนียวแน่นระหว่างครูกับนักเรียน และผู้ปกครองชุมชน

2. หย่อนประสิทธิภาพในการบริหารจัดการนักเรียนทั้งในด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ และการจัดการพฤติกรรม

3. ขาดการใช้กฎ ระเบียบ วินัยที่เหมาะสม เลือกปฏิบัติ หรือไม่มีมาตรฐาน การปฏิบัติที่แน่นอน

ปัจจัยเสี่ยงด้านกลุ่มเพื่อน เช่น

1. การคบเพื่อนที่เกเร อันธพาล เสเพล

2. การคบเพื่อนที่มีเจตคติโน้มเอียงในทางก้าวร้าว ชอบเสี่ยงภัย ชอบมั่วสุม เบี่ยงเบนทางเพศ

3. การได้รับแรงกดดัน บีบบังคับ ข่มขู่ ไม่ยอมรับจากกลุ่มเพื่อน

ปัจจัยเสี่ยงด้านชุมชนและสังคม เช่น

1. การไร้ระเบียบแบบแผนในชุมชน

2. ชุมชนอ่อนแอ ขาดสัมพันธภาพที่ดีระหว่างสมาชิกในชุมชนและสังคม ต่างคนต่างอยู่

3. ขาดความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของตน

4. ชุมชนมีเจตคติโน้มเอียงต่อการยอมรับค่านิยมในการเสพสิ่งเสพยาเสพติดมอมเมา การใช้ความรุนแรง

5. ละเลยไม่ให้ความสำคัญ เอาใจใส่ดูแล ส่งเสริมเด็กและเยาวชน มีทำที่ต่อเยาวชน โดยเฉพาะวัยรุ่นในลักษณะที่ปฏิเสธต่อต้าน ไม่ยอมรับในพฤติกรรมที่แสดงออก

สรุปได้ว่าปัจจัยเสี่ยงด้านต่าง ๆ ดังกล่าว ล้วนเกี่ยวข้องกับสัมพันธ มีผลกระทบซึ่งกัน และกันและเป็นเหตุปัจจัย สู่ภาวะวิกฤตได้ หากไม่มีระบบการป้องกัน ส่งเสริม หรือขจัดเงื่อนไข ที่จะส่งผลที่ไม่พึงปรารถนาต่อตัวนักเรียนและสังคมโดยรวม ดังนั้นระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน จึงมีความสำคัญและจำเป็น เพื่อพัฒนานักเรียนให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพ

1.3 วัตถุประสงค์ของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

1.3.1 เพื่อให้การดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นไปอย่างมีระบบ มีประสิทธิภาพ

1.3.2 เพื่อให้โรงเรียน กรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน องค์กร และหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้อง มีการทำงานร่วมกันโดยผ่านกระบวนการทำงานที่ชัดเจน มีร่องรอยหลักฐาน การปฏิบัติงานสามารถตรวจสอบและประเมินผลได้

1.4 คุณค่าและประโยชน์ของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีคุณค่าและประโยชน์ดังนี้

1.4.1 นักเรียนได้รับการดูแลช่วยเหลืออย่างทั่วถึงและตรงตามสภาพปัญหา

1.4.2 สัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียนเป็นไปด้วยดีและอบอุ่น

1.4.3 นักเรียนรู้จักตนเอง ควบคุมตนเองได้ มีการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ (EQ) ซึ่งจะปรากฏเป็นรากฐานในการพัฒนาความเก่ง (IQ) คุณธรรม จริยธรรม (MQ) และความมุ่งมั่นที่จะเอาชนะอุปสรรค (AQ)

1.4.4 นักเรียนเรียนรู้อย่างมีความสุขและได้รับการส่งเสริมพัฒนาอย่างเต็มตาม ศักยภาพโดยรอบด้าน

1.4.5 ผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพนักเรียนอย่างเข้มแข็ง จริงจัง ด้วยความเอื้ออาทร

1.5 องค์ประกอบของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน (กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุขและกรม สามีญศึกษากระทรวงศึกษาธิการ, 2546, : 7 - 28) เป็นกระบวนการดำเนินงานที่มีองค์ประกอบที่ สำคัญ 5 ประการ คือ

1.5.1 การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล

1.5.2 การคัดกรองนักเรียน

1.5.3 การส่งเสริมและพัฒนา

1.5.4 การป้องกันและแก้ไข้ปัญหา

1.5.5 การส่งต่อ

แต่ละองค์ประกอบของระบบมีความสำคัญ มีวิธีการและเครื่องมือต่างกันไป แต่มี ความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกัน ซึ่งเอื้อให้การดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นระบบที่มีประสิทธิภาพ ระบบ การดูแลช่วยเหลือนักเรียน จึงมีกระบวนการดำเนินงาน 5 ขั้นตอน ดังนี้

1.5.1 การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล

(1) ความสำคัญ

ด้วยความแตกต่างของนักเรียนแต่ละคนที่มีพื้นฐานความเป็นมาของชีวิตที่ไม่เหมือนกันหล่อหลอมให้เกิดพฤติกรรมหลากหลายรูปแบบทั้งด้านบวกและด้านลบ ดังนั้น การรู้ข้อมูลที่สำคัญเกี่ยวกับตัวนักเรียนจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้มีความเข้าใจนักเรียนมากขึ้น สามารถนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อการคัดกรองนักเรียน เป็นประโยชน์ในการส่งเสริม การป้องกัน และแก้ไขปัญหาของนักเรียนได้อย่างถูกต้อง ซึ่งเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ได้จากเครื่องมือ และวิธีการที่หลากหลายตามหลักวิชาการ มิใช่การใช้ความรู้สึกหรือการคาดเดา โดยเฉพาะในการแก้ไขปัญหาของนักเรียน ซึ่งจะทำให้ไม่เกิดข้อผิดพลาดต่อการช่วยเหลือนักเรียนหรือเกิดได้น้อยที่สุด

(2) ข้อมูลพื้นฐานของนักเรียน

ครูที่ปรึกษาควรมีข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับนักเรียนอย่างน้อย 5 ด้านใหญ่ๆ คือ

1. ด้านความสามารถ แยกเป็น

1.1 ด้านการเรียน เช่น 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในแต่ละวิชา 2) ผลการเรียนเฉลี่ยในแต่ละภาคเรียน 3) พฤติกรรมการเรียนในห้องเรียนที่มีผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียน เช่น ไม่ตั้งใจเรียน ขาดเรียน เป็นต้น

1.2 ด้านความสามารถอื่นๆ เช่น 1) บทบาทหน้าที่พิเศษในโรงเรียน 2) ความสามารถพิเศษ 3) การเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ทั้งในและนอกโรงเรียน เป็นต้น

2. ด้านสุขภาพ แยกเป็น

2.1 ด้านร่างกาย เช่น 1) ส่วนสูง น้ำหนัก 2) โรคประจำตัว 3) ความบกพร่องทางร่างกาย เช่น การได้ยิน การมองเห็น

2.2 ด้านจิตใจ - พฤติกรรม เช่น 1) อารมณ์ซึมเศร้า วิตกกังวล 2) ความประพฤติ 3) พฤติกรรมอยู่ไม่นิ่ง สมาธิสั้น 4) บุคลิกภาพเก็บตัว ซ้ำอาย

3. ด้านครอบครัว แยกเป็น

3.1 ด้านเศรษฐกิจ เช่น 1) รายได้ของบิดา มารดา ผู้ปกครอง 2) อาชีพของผู้ปกครอง 3) ค่าใช้จ่ายที่นักเรียนได้รับในการมาโรงเรียน

3.2 ด้านการคุ้มครองนักเรียน เช่น 1) จำนวนพี่น้อง บุคคลในครอบครัว 2) สถานภาพของบิดามารดา 3) บุคคลที่ดูแลรับผิดชอบนักเรียน 4) ความสัมพันธ์ของบุคคลในครอบครัว 5) ลักษณะที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อม 6) ความเจ็บป่วยของบุคคลในครอบครัว 7) การใช้สารเสพติด การติดสุรา การพนัน

4. ด้านสารเสพติดแยกเป็น

4.1 พฤติกรรมที่แสดงออก พฤติกรรมในชั้นเรียน

4.2 การใช้จ่าย การคบเพื่อน

4.3 สุขภาพและบุคลิกภาพ

4.4 สถานภาพทางครอบครัวและสิ่งแวดล้อม

5. ด้านความปลอดภัยแยกเป็น

5.1 ข้อมูลการเดินทาง

5.2 การจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน

(3) วิธีการและเครื่องมือในการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล

ครูที่ปรึกษาควรรู้วิธีการและเครื่องมือที่หลากหลาย เพื่อให้ได้ข้อมูลนักเรียนที่ครอบคลุมทั้งด้านความสามารถ ด้านสุขภาพ และด้านครอบครัว ที่สำคัญ คือ

1. ระเบียบสะสม

ระเบียบสะสมเป็นเครื่องมือในรูปแบบของเอกสารเพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับตัวนักเรียนอย่างน้อย ควรครอบคลุมข้อมูลทั้งด้านการเรียนด้านสุขภาพ และด้านครอบครัว โดยนักเรียนเป็นผู้กรอกข้อมูลและครูที่ปรึกษานำข้อมูลเหล่านั้นมาศึกษาพิจารณาทำความเข้าใจนักเรียน เบื้องต้น หากข้อมูลไม่เพียงพอหรือมีข้อสังเกตบางประการก็ควรหาข้อมูลเพิ่มเติมด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การสอบถามจากนักเรียนโดยตรง การสอบถามจากครูอื่นๆ หรือเพื่อนๆ ของนักเรียน เป็นต้น รวมทั้งการใช้เครื่องมือทดสอบต่าง ๆ หากครูที่ปรึกษาสามารถดำเนินการได้ ระเบียบสะสมเป็นข้อมูลส่วนตัวของนักเรียน จึงต้องเป็นความลับ และเก็บไว้เป็นอย่างดี มิให้ผู้ที่ไม่เกี่ยวข้องหรือเด็กอื่นๆ มารื้อค้นได้ หากเป็นไปได้ควรเก็บไว้กับครูที่ปรึกษาและมีตู้เก็บระเบียบสะสมให้เรียบร้อย ระเบียบสะสมควรเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างต่อเนื่องอย่างน้อย 3 ปีการศึกษา หรือ 6 ปีการศึกษา และส่งต่อระเบียบสะสมไปยังครูที่ปรึกษาคนใหม่ในปีการศึกษาต่อไป หรืออาจจัดครูที่ปรึกษาตามดูแลนักเรียนอย่างต่อเนื่องจนจบการศึกษาในแต่ละช่วงชั้น หรือจนจบ 6 ปีการศึกษาก็ได้

2. แบบประเมินพฤติกรรมเด็ก (SDQ)

แบบประเมินพฤติกรรมเด็ก ไม่ได้เป็นแบบวัดหรือทดสอบแต่เป็นเครื่องมือสำหรับการคัดกรองนักเรียนด้านพฤติกรรม การปรับตัว ที่มีผลเกี่ยวข้องกับสภาพจิตซึ่งจะช่วยให้ครูที่ปรึกษามีแนวการพิจารณานักเรียนด้านสุขภาพจิตมากขึ้น แบบประเมินพฤติกรรมเด็กเป็นเครื่องมือที่กรมสุขภาพจิตเป็นผู้จัดทำขึ้น โดยพัฒนามาจาก The Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ) ประเทศเยอรมัน ซึ่งใช้กันแพร่หลายในประเทศแถบยุโรป เพราะมีความเที่ยงและความตรง จำนวนข้อไม่มากนัก คณะผู้จัดทำของกรมสุขภาพจิต โดยแพทย์หญิงพรรณพิมล หล่อตระกูล เป็นหัวหน้าคณะได้ทำการวิจัยเพื่อวิเคราะห์ค่าความเที่ยงและความตรงของแบบประเมิน และหาเกณฑ์มาตรฐาน (Norm) ของเด็กไทย แบบประเมินพฤติกรรมเด็กมี 3 ชุดคือ ชุดที่ครูเป็นผู้ประเมินเด็ก ชุดที่พ่อแม่ ผู้ปกครอง เป็นผู้ประเมินเด็ก ชุดที่เด็กประเมินตนเอง ทั้ง 3 ชุดมีเนื้อหาและจำนวนข้อ 25 ข้อ เท่ากัน ทางโรงเรียนอาจเลือกใช้ชุดที่นักเรียนประเมินตนเองชุดเดียว หรือใช้ควบคู่กับชุดที่ครูประเมินเพื่อความแม่นยำยิ่งขึ้น โดยระยะเวลาที่ประเมิน

ไม่ควรห่างจากนักเรียนประเมินตนเองเกิน 1 เดือน ซึ่งหากเป็นไปได้ควรใช้แบบประเมินทั้ง 3 ชุดพร้อมกัน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของผลที่ออกมา

3. วิธีการและเครื่องมืออื่น ๆ

ในกรณีที่ข้อมูลของนักเรียนจากระเบียบสะสมและแบบประเมินพฤติกรรมเด็กไม่พอเพียง หรือเกิดกรณีที่จำเป็นต้องมีข้อมูลเพิ่มเติมอีก ครูที่ปรึกษา ก็อาจใช้วิธีการและเครื่องมืออื่น ๆ เพิ่มเติม เช่น การสังเกตพฤติกรรมอื่น ๆ ในห้องเรียน การสัมภาษณ์ และการเยี่ยมบ้านนักเรียน เป็นต้น

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญเป็นอย่างยิ่งที่ช่วยให้ครูที่ปรึกษาได้รู้จักและเข้าใจนักเรียนมากขึ้น มีข้อมูลของนักเรียนด้านต่าง ๆ ทำให้สามารถคัดกรองนักเรียนและจัดกลุ่มนักเรียนได้ถูกต้อง ทำให้นักเรียนได้รับการดูแลอย่างทั่วถึง ซึ่งการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลมีวิธีการและเครื่องมือที่หลากหลาย เช่น ระเบียนสะสม แบบประเมินพฤติกรรมเด็ก (SDQ) แบบสัมภาษณ์ การเยี่ยมบ้านนักเรียน การสอบถามข้อมูลจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง การสังเกตพฤติกรรม เป็นต้น

1.5.2 การคัดกรองนักเรียน

(1) ความสำคัญ

เป็นการพิจารณาข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียนเพื่อการจัดกลุ่มนักเรียน มีประโยชน์อย่างยิ่งในการหาวิธีการที่เหมาะสมในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ให้ตรงกับสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นด้วยความรวดเร็วและถูกต้อง ในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน อาจจัดกลุ่มนักเรียนตามผลการคัดกรองนักเรียนเป็น 2, 3 หรือ 4 กลุ่มก็ได้ตามความรุนแรง หรือความถี่ของพฤติกรรมของนักเรียน การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อคัดกรองนักเรียนนั้นให้อยู่ในดุลพินิจของครูที่ปรึกษา และยึดเกณฑ์การคัดกรองนักเรียนเป็นหลัก ดังนั้นจึงควรมีประชุมครูเพื่อพิจารณาเกณฑ์การจัดกลุ่มนักเรียนร่วมกัน เพื่อให้มีมาตรฐานหรือแนวทางการคัดกรองนักเรียนที่เหมือนกันเป็นที่ยอมรับของครูในโรงเรียนและผลการคัดกรองนักเรียนนี้ครูที่ปรึกษาต้องเก็บเป็นความลับ เช่น ในกรณีที่คัดกรองนักเรียนเป็น 4 กลุ่ม อาจนิยามกลุ่มได้ดังนี้

1. กลุ่มปกติ คือ นักเรียนที่ได้รับการวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ ตามเกณฑ์การคัดกรองของโรงเรียนอยู่ในเกณฑ์ของกลุ่มปกติ ซึ่งควรได้รับการสร้างเสริมภูมิคุ้มกัน และการส่งเสริมพัฒนา
2. กลุ่มเสี่ยง คือ นักเรียนที่อยู่ในเกณฑ์ของกลุ่มเสี่ยงตามเกณฑ์การคัดกรองของโรงเรียนซึ่งโรงเรียนต้องให้การป้องกันและแก้ไขตามกรณี
3. กลุ่มมีปัญหา คือ นักเรียนที่จัดอยู่ในเกณฑ์ของกลุ่มมีปัญหตามเกณฑ์การคัดกรองของโรงเรียน ซึ่งโรงเรียนต้องช่วยเหลือและแก้ปัญหาโดยเร่งด่วน
4. กลุ่มพิเศษ คือ นักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ มีความเป็นอัจฉริยะ แสดงออกซึ่งความสามารถอันโดดเด่นด้านใดด้านหนึ่งหรือหลายด้านอย่างเป็นที่ประจักษ์เมื่อ

เทียบกับผู้มีอายุในระดับเดียวกัน สภาพแวดล้อมเดียวกัน ซึ่งโรงเรียนต้องให้การส่งเสริมให้นักเรียนได้พัฒนาความสามารถพิเศษนั้นอย่างเต็มศักยภาพ

(2) ประเด็นการพิจารณาเพื่อการคัดกรองนักเรียน

สำหรับประเด็นการพิจารณาเพื่อจัดทำเกณฑ์คัดกรองนักเรียน และแหล่งข้อมูลนักเรียนแต่ละด้าน มีตัวอย่างตามตาราง 1 ต่อไปนี้

ตาราง 1 การพิจารณาเพื่อทำเกณฑ์การคัดกรองนักเรียน

ข้อมูลนักเรียน	ตัวอย่างประเด็นการพิจารณา	แหล่งข้อมูล
1. ด้านความสามารถ		
1.1 ด้านการเรียน	1.1.1 ผลการเรียนที่ได้ และความเปลี่ยนแปลงของผลการเรียน 1.1.2 ความเอาใจใส่ ความพร้อมในการเรียน 1.1.3 ความสามารถในการเรียน 1.1.4 ความสม่ำเสมอในการมาโรงเรียน เวลาที่มา การเข้าเรียน	1) ระเบียบสะสม 2) วิธีการอื่นๆ เช่น การสังเกตพฤติกรรมนักเรียน การได้ข้อมูลจากครูที่เกี่ยวข้องกับนักเรียน เป็นต้น
1.2 ด้านความสามารถอื่นๆ	1.2.1 การแสดงออกถึงความสามารถพิเศษที่มี 1.2.2 ความถนัด ความสนใจ และผลงานในอดีตที่ผ่านมา 1.2.3 บทบาทหน้าที่พิเศษในโรงเรียน 1.2.4 การเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ	1) ระเบียบสะสม 2) วิธีการอื่นๆ เช่น การได้ข้อมูลจากเพื่อนนักเรียน แพ้สะสมผลงาน พฤติกรรมที่แสดงออกของนักเรียน เป็นต้น
2. ด้านสุขภาพ		
2.1 ด้านร่างกาย	2.1.1 ความปกติ ความพิการหรือความบกพร่องทางร่างกาย เช่น การมองเห็น การได้ยิน เป็นต้น 2.1.2 โรคประจำตัว 2.1.3 ความสัมพันธ์ระหว่าง	1) ระเบียบสะสม 2) วิธีการอื่นๆ เช่น การสังเกต การสอบถามจากครูพยาบาล จากแบบบันทึกการตรวจสุขภาพด้วยตนเองสำหรับ

ตาราง 1 (ต่อ)

ข้อมูลนักเรียน	ตัวอย่างประเด็นการพิจารณา	แหล่งข้อมูล
	น้ำหนักกับส่วนสูง 2.1.4 ความสะอาดของร่างกาย	นักเรียน ม.1-ม.6 เป็นต้น
2.2 ด้านจิตใจ - พฤติกรรม	2.2.1 สภาพอารมณ์ที่มีผลต่อการ ดำเนินชีวิตประจำวัน เช่น ความวิตกกังวล หรือซึมเศร้า 2.2.2 ความประพฤติ 2.2.3 พฤติกรรมต่างๆที่กระทบต่อ การเรียน ความสามารถพิเศษ และ การปรับตัวของนักเรียน เช่น พฤติกรรมที่อยู่ไม่นิ่ง สมาธิสั้น 2.2.4 ความสัมพันธ์กับเพื่อน ครู ผู้ปกครอง ใช้สารเสพติด การลัก ขโมย ทำร้ายตนเอง พฤติกรรม ทางเพศที่ไม่เหมาะสม เป็นต้น	1) ระเบียบสะสม 2) แบบประเมินพฤติกรรมเด็ก (SDQ) 3) วิธีการอื่นๆ เช่น การ สังเกตพฤติกรรม การได้ ข้อมูลจากเพื่อนนักเรียน จาก แบบสอบถาม เป็นต้น 4) แบบประเมินความฉลาด ทางอารมณ์ (E.Q.)
3. ด้านครอบครัว		
3.1 ด้านเศรษฐกิจ	3.1.1 ผู้หารายได้ให้ครอบครัว 3.1.2 ฐานะทางเศรษฐกิจของ ครอบครัว ภาระหนี้สิน 3.1.3 ความเพียงพอของรายรับกับ รายจ่าย 3.1.4 จำนวนเงินที่นักเรียนได้รับ และใช้จ่ายในแต่ละวัน	1) ระเบียบสะสม 2) วิธีการอื่นๆ เช่น การได้ ข้อมูลจากเพื่อนนักเรียน หรือ จากนักเรียนโดยตรง เป็นต้น
3.2 ด้านการคุ้มครอง	3.2.1 ความสามารถในการคุ้มครอง ดูแลนักเรียนได้อย่างปลอดภัย และ เหมาะสมกับผู้ปกครอง 3.2.2 ความเหมาะสมของสภาพที่ อยู่อาศัย และสิ่งแวดล้อม 3.2.3 ความสัมพันธ์ของคนใน ครอบครัว เช่น อบอุ่น หรือมีทะเลาะ	1) ระเบียบสะสม 2) วิธีการอื่นๆ เช่น การสังเกต พฤติกรรมนักเรียน การสอบถามจากนักเรียน โดยตรง หรือจากกลุ่มเพื่อน เป็นต้น

ตาราง 1 (ต่อ)

ข้อมูลนักเรียน	ตัวอย่างประเด็นการพิจารณา	แหล่งข้อมูล
	<p>เบาะแว้งใช้ความรุนแรง ในการตัดสิน แก้ไขปัญหาซึ่งมีผลกระทบต่อ พฤติกรรมของนักเรียน เช่น ซึมเศร้า เหม่อลอย แสดงออกถึงการไม่อยากกลับบ้าน เป็นต้น</p> <p>3.2.4 การใช้สารเสพติด สุราหรือ เล่นการพนันรวมถึงความเจ็บป่วย เรื้อรัง ความรุนแรงของสมาชิก ในครอบครัว</p>	
4. ด้านสารเสพติด		
	<p>4.1 พฤติกรรมที่แสดงออก</p> <p>4.2 พฤติกรรมในชั้นเรียน</p> <p>4.3 การใช้จ่ายเงิน</p> <p>4.4 การคบเพื่อน</p> <p>4.5 สุขภาพ และบุคลิกภาพ</p> <p>4.6 สถานภาพทางครอบครัว และ สิ่งแวดล้อม</p>	<p>1) การสังเกต</p> <p>2) การสัมภาษณ์</p> <p>3) การคัดกรอง</p> <p>4) จากระเบียนสะสม</p>
5. ด้านความปลอดภัย		
	<p>5.1 พฤติกรรมการทำงานที่สร้าง ความปลอดภัยให้กับตนเองและผู้อื่น</p> <p>5.2 จิตสำนึกเรื่องความปลอดภัย</p>	<p>1) ข้อมูลการเดินทาง</p> <p>2) สภาพแวดล้อมในโรงเรียน</p>
6. ด้านอื่นๆ		
	<p>6.1 พฤติกรรมอื่นๆ ที่เปลี่ยนแปลง จากเดิมซึ่งอาจเป็นไปในทางที่ดีขึ้น หรือมีความไม่เหมาะสมที่ส่งผล กระทบต่อความสามารถ สุขภาพ และการดำเนินชีวิตประจำวันของ นักเรียน</p>	<p>1) สังเกตพฤติกรรมของ นักเรียน</p> <p>2) การสัมภาษณ์นักเรียน</p> <p>3) จากแหล่งข้อมูลต่างๆ เช่น เพื่อนนักเรียน เป็นต้น</p>

จากตาราง 1 สรุปได้ว่าการคัดกรองนักเรียนเป็นกลุ่มๆ นั้น มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้ตรงกับสภาพปัญหาในด้านต่างๆ รวดเร็วและตรงตามความต้องการของแต่ละบุคคล ดังนั้นครูที่ปรึกษาจึงต้องมีวิธีการ เครื่องมือ และเกณฑ์การคัดกรองที่มีมาตรฐานและยอมรับของทุกฝ่าย ให้เหมาะสมกับช่วงอายุ หรือระดับชั้นของนักเรียนด้วย

1.5.3 การส่งเสริมและพัฒนา

(1) ความสำคัญ

การส่งเสริมและพัฒนาเป็นการสนับสนุนให้นักเรียนทุกคนในกลุ่มคัดกรองไม่ว่าจะเป็นนักเรียนกลุ่มปกติ หรือกลุ่มเสี่ยงมีปัญหา กลุ่มความสามารถพิเศษให้มีคุณภาพมากขึ้น ได้พัฒนาเต็มศักยภาพ มีความภาคภูมิใจในตนเองในด้านต่างๆ ซึ่งจะช่วยป้องกันมิให้นักเรียนที่อยู่ในกลุ่มปกติและกลุ่มพิเศษกลายเป็นนักเรียนกลุ่มเสี่ยง มีปัญหา และเป็นการช่วยให้นักเรียนกลุ่มเสี่ยงมีปัญหากลับมาเป็นนักเรียนกลุ่มปกติ และมีคุณภาพตามมาตรฐานที่โรงเรียนหรือชุมชนคาดหวังต่อไป

(2) วิธีการและเครื่องมือเพื่อการส่งเสริมพัฒนานักเรียน

การส่งเสริมพัฒนานักเรียน มีหลายวิธีที่โรงเรียนสามารถพิจารณาดำเนินการได้ แต่มีกิจกรรมหลักสำคัญที่โรงเรียนต้องดำเนินการ คือ การจัดกิจกรรมโฮมรูม (Homeroom) และการจัดประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน (Classroom Meeting) ดังรายละเอียดดังนี้

1. การจัดกิจกรรมโฮมรูม (Homeroom)

กิจกรรมโฮมรูมเป็นกิจกรรมที่ดำเนินการเพื่อส่งเสริมนักเรียนเป็นรายบุคคลหรือเป็นกลุ่มก็ได้ ซึ่งสถานที่ใช้จัดกิจกรรมโฮมรูมอาจเป็นห้องเรียน หรือนอกห้องเรียนให้มีบรรยากาศเสมือนบ้านที่มีครูที่ปรึกษาและนักเรียนเป็นดั่งสมาชิกในครอบครัวเดียวกัน และมีการทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อนักเรียนในด้านต่างๆ เช่น การรู้จักตนเองของนักเรียน การรู้จักผู้อื่น และสิ่งแวดล้อมมีทักษะการตัดสินใจ ทักษะการปรับตัว และการวางแผนชีวิต เป็นต้น กิจกรรมเหล่านี้ครูและนักเรียนควรมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมด้วยกัน ประโยชน์การจัดกิจกรรมโฮมรูมจะช่วยให้ครูที่ปรึกษารู้จักนักเรียนมากขึ้น สามารถส่งเสริมความสามารถ และป้องกันปัญหาของนักเรียนได้อีกด้วย

แนวดำเนินการจัดกิจกรรมโฮมรูมมีดังนี้

1. กำหนดกิจกรรมโฮมรูม โดยยึดตามความต้องการของนักเรียน ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมโฮมรูม ดังนี้

1.1 สสำรวจความต้องการของนักเรียนในการที่จะจัดกิจกรรมโฮมรูม

1.2 พิจารณาเลือกหัวข้อ วิธีการจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน หรือให้เหมาะสมกับสถานการณ์ในขณะนั้นๆ และให้เป็นเรื่องที่ทันสมัย

1.3 การจัดกิจกรรมโฮมรูมแต่ละครั้ง ควรมีการดำเนินการ เป็นหลักฐานทั้งก่อนดำเนินการและหลังดำเนินการ ซึ่งอาจเขียนในรูปแบบของบันทึกการจัดกิจกรรม หรืออื่นๆ รวมทั้งให้มีการบันทึกสรุปผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียนหลังการจัดกิจกรรมทุกครั้ง ซึ่งการบันทึก อาจบันทึกในแผนการจัดกิจกรรม หรือในแบบฟอร์มบันทึกที่แยกออกมาต่างหากก็ได้

1.4 ประเมินผลการจัดกิจกรรมและจัดทำรายงาน

2. โรงเรียนกำหนดแนวทางการจัดกิจกรรมโฮมรูม หรือมีคู่มือ ในการจัดกิจกรรมแต่ละครั้งโดยมีจุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระที่สอดคล้องกับนโยบายของโรงเรียนในการ พัฒนานักเรียนครูที่ปรึกษากิจการตามนั้น แต่ให้มีความยืดหยุ่นในการกำหนดหัวข้อและ วิธีดำเนินการให้เหมาะสม และทันสมัยได้ด้วย

3. วิธีการผสมผสาน โดยยึดตามความต้องการของนักเรียน และนโยบายของโรงเรียนในการพัฒนานักเรียนในการจัดกิจกรรมโฮมรูม

4. วิธีการอื่นๆ ตามความเหมาะสม

2. การประชุมผู้ปกครองในชั้นเรียน (Classroom Meeting)

เป็นการพบปะกันระหว่างครูที่ปรึกษากับผู้ปกครองนักเรียนที่ครู ที่ปรึกษาดูแลอยู่เพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกันและร่วมมือกันดูแลช่วยเหลือนักเรียนระหว่าง บ้าน โรงเรียน และผู้ปกครองด้วยกัน การประชุมผู้ปกครองดังกล่าวจะทำให้นักเรียนได้รับความ เอาใจใส่ดูแลจากผู้ปกครองมากขึ้น ทั้งการส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณภาพความสามารถยิ่งขึ้นหรือ ร่วมมือกับทางโรงเรียนในการป้องกันหรือแก้ไขปัญหาของนักเรียน

แนวดำเนินการจัดประชุมผู้ปกครองในชั้นเรียนมีดังนี้

ครูที่ปรึกษาควรจัดประชุมผู้ปกครองอย่างน้อยภาคเรียนละ 1 ครั้ง ซึ่งการประชุมนี้มิใช่การรายงานสิ่งต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับตัวนักเรียนให้ผู้ปกครองทราบเพียงอย่างเดียว แต่เป็นการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่ทำให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้มากขึ้น ดังนั้นสิ่งสำคัญที่ควรตระหนักในการจัดกิจกรรมประชุม คือ

1. การเตรียมการ ครูที่ปรึกษาควรเตรียมความพร้อมก่อน การประชุมในด้านต่างๆ โดยเฉพาะข้อมูลของนักเรียนแต่ละคนและกิจกรรมที่จะดำเนินการ โดยกำหนดวัตถุประสงค์ในการจัดกิจกรรมให้ชัดเจน

2. การสื่อสาร ครูที่ปรึกษาควรระมัดระวังคำพูดที่ก่อให้เกิด ความรู้สึกทางลบหรือต่อต้านจากผู้ปกครอง เช่น การตำหนินักเรียนหรือผู้ปกครอง การแจ้ง ข้อบกพร่องของนักเรียนในที่ประชุม ควรใช้คำพูดที่แสดงถึงความเข้าใจในตัวนักเรียนแสดงถึง ความห่วงใยใส่ใจของครูที่มีต่อนักเรียนทุกคน และอาศัยกิจกรรมที่จะทำให้ผู้ปกครองตระหนัก ในความรับผิดชอบและต้องการปรับปรุง หรือแก้ไขในส่วนที่บกพร่องของนักเรียน

3. การจัดกิจกรรมในการประชุม การที่จะให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วม ในการประชุมนั้นจำเป็นต้องใช้กิจกรรมต่างๆ โดยเริ่มด้วยการสร้างความคุ้นเคยระหว่างผู้ปกครอง

ด้วยกันก่อนจึงจะมีกิจกรรมอื่นๆ ให้ผู้ปกครองได้แสดงความคิดเห็นซึ่งเป็นสาระที่เป็นประโยชน์ต่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

4. การสรุปผลและบันทึกหลักฐานการประชุมผู้ปกครองในการประชุมแต่ละครั้ง ครูที่ปรึกษาควรมีการสรุปผล และจัดทำเอกสารเป็นหลักฐานเพื่อประโยชน์ ดังนี้
 - 4.1 เป็นหลักฐานในการจัดการประชุมครั้งต่อไป
 - 4.2 เป็นข้อมูลสำหรับการดูแลช่วยเหลือนักเรียนต่อไป
 - 4.3 เป็นข้อมูลสำหรับการจัดประชุมให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ปกครองในครั้งต่อไป

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า การส่งเสริมและพัฒนานักเรียน จึงเป็นการจัดกิจกรรมต่างๆ ที่หลากหลายจากโรงเรียน และการมีส่วนร่วมของบุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ให้กับนักเรียน ทุกกลุ่มไม่ว่าจะเป็นกลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยง กลุ่มช่วยเหลือหรือกลุ่มมีปัญหา โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มพิเศษ ให้มีคุณภาพเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง และสามารถพัฒนาตนเองได้เต็มศักยภาพ

1.5.4 การป้องกันและแก้ไข้ปัญหา

(1) ความสำคัญ

ในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ครูควรให้ความเอาใจใส่กับนักเรียนทุกคนเท่าเทียมกันแต่สำหรับนักเรียนกลุ่มเสี่ยงมีปัญหานั้น จำเป็นอย่างมากที่ต้องให้ความดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิดและหาวิธีการช่วยเหลือ ทั้งการป้องกันและการแก้ไข้ปัญหา โดยไม่ปล่อยปละละเลยนักเรียน จนกลายเป็นปัญหาของสังคม การสร้างภูมิคุ้มกัน การป้องกันและแก้ไข้ปัญหาของนักเรียน จึงเป็นภาระงานที่ยิ่งใหญ่และมีคุณค่าอย่างมากในการพัฒนาให้นักเรียนเติบโตเป็นบุคคลที่มีคุณภาพของสังคมต่อไป

(2) วิธีการและเครื่องมือเพื่อการป้องกันและแก้ไข้ปัญหา

การป้องกันและแก้ไข้ปัญหาให้กับนักเรียนนั้นมีหลายเทคนิควิธีการ แต่สิ่งที่ครูที่ปรึกษาจำเป็นต้องดำเนินการมีอย่างน้อย 2 ประการ คือ การให้การปรึกษาเบื้องต้น และการจัดกิจกรรมเพื่อป้องกันและแก้ไข้ปัญหา ดังรายละเอียดดังนี้

1. การให้การปรึกษาเบื้องต้น

การให้การปรึกษาเบื้องต้นกับนักเรียน เป็นการช่วยเหลือผ่อนคลายปัญหาให้ลดน้อยลงทั้งด้านความรู้สึก ความคิด และการปฏิบัติตนของนักเรียนในทางที่ไม่ถูกต้อง โดยมุ่งหวังให้นักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีงามหรือพึงประสงค์ ปัจจัยสำคัญ ที่ช่วยให้การปรึกษาเบื้องต้นมีประสิทธิภาพในการช่วยเหลือนักเรียน ครูที่ปรึกษาควรมีความรู้และทักษะพื้นฐานดังนี้

1.1 จิตวิทยาวัยรุ่น

1.2 ความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ

1.3 กระบวนการและทักษะการปรึกษาเบื้องต้นที่สำคัญๆ คือ
1) การสร้างสัมพันธภาพ 2) การใช้คำถาม 3) การรับฟังทั้งเนื้อหาและความรู้สึก

1.4 แนวทางการแก้ไขปัญหาของนักเรียนในแต่ละลักษณะ
ปัญหา เช่น ด้านการเรียน สุขภาพ ครอบครัว หรือการใช้สารเสพติด การพนัน หนีเรียน เป็นต้น
ซึ่งศึกษา ค้นคว้าได้จากเอกสารของหน่วยงานต่างๆ

แนวดำเนินการให้การปรึกษาเบื้องต้นมีดังนี้

ครูที่ปรึกษาควรพร้อมในการให้การปรึกษาช่วยเหลือนักเรียน
มีความรู้สึกที่ดีต่อนักเรียน ตั้งแต่เริ่มต้นจนจบการปรึกษา ควรมีกระบวนการให้การปรึกษาดังนี้

1. สร้างสัมพันธภาพ

2. พิจารณาทำความเข้าใจปัญหา

3. กำหนดวิธีการและดำเนินการแก้ไขปัญหา

4. ยุติการปรึกษา

การเป็นผู้ให้การปรึกษาที่ดี มีคุณภาพนั้น ครูที่ปรึกษาควรจะ
ปฏิบัติดังนี้

1. รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการปรึกษาหรือวิธีการดูแล
ช่วยเหลือนักเรียน ในด้านต่างๆ ซึ่งอาจรับการอบรมจากหน่วยงานภายนอกหรือโรงเรียนจัดอบรมให้

2. หมั่นฝึกฝนทักษะให้คำปรึกษาและพัฒนาอย่างสม่ำเสมอ

3. ศึกษา ค้นคว้าเพิ่มเติมเกี่ยวกับจิตวิทยาพัฒนาการ หรือ
ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการให้การปรึกษา การดูแลช่วยเหลือนักเรียน

2. การจัดกิจกรรมเพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาของนักเรียนใน
การป้องกันและแก้ไขปัญหาของนักเรียน นอกจากจะให้การปรึกษาเบื้องต้นแล้ว การจัดกิจกรรม
ต่างๆ เพื่อการช่วยเหลือนักเรียนก็เป็นสิ่งสำคัญ เพราะจะทำให้การช่วยเหลือนักเรียนมี
ประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจของครูทุกคน และผู้ปกครอง

แนวดำเนินการจัดกิจกรรมเพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาของ
นักเรียน ครูที่ปรึกษาสามารถคิดพิจารณากิจกรรม เพื่อการแก้ไขปัญหาของนักเรียนได้หลาย
แนวทาง ซึ่งในที่นี้ สรุปไว้ 5 แนวทางที่จำเป็น คือ

1. การใช้กิจกรรมเสริมหลักสูตร

2. การใช้กิจกรรมในห้องเรียน

3. การใช้กิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน

4. การใช้กิจกรรมซ่อมเสริม

5. การใช้กิจกรรมการสื่อสารกับผู้ปกครอง

สำหรับข้อ 2 , 3 และ ข้อ 5 ครูที่ปรึกษาสามารถดำเนินการได้เอง ส่วนข้อ 1 และ ข้อ 4 จำเป็นต้องมีการประสานงานเพื่อขอความร่วมมือจากครูอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้ง การสนับสนุนของผู้บริหารโรงเรียนด้วย แต่อย่างไรก็ตามการช่วยเหลือทั้ง 5 กิจกรรมดังกล่าว ครูที่ปรึกษาสามารถขอคำแนะนำความคิดเห็นจากครูอื่นๆ ในการจัดกิจกรรมให้ได้ผลยิ่งขึ้น การพิจารณาเลือกใช้กิจกรรมครูที่ปรึกษาควรคำนึงถึง 1) ความเหมาะสม สอดคล้องกับลักษณะปัญหา 2) บุคลิกลักษณะของนักเรียนแต่ละคน 3) สภาพของชั้นเรียน โรงเรียน และชุมชน ดังตัวอย่าง การจัดกิจกรรมเพื่อป้องกันและการแก้ไขปัญหานักเรียน ดังตาราง 2 ดังนี้

ตาราง 2 สารระสำคัญ วัตถุประสงค์ และแนวดำเนินกิจกรรมเพื่อป้องกันและการแก้ไขปัญหานักเรียน

กิจกรรม/สารสำคัญ	วัตถุประสงค์	ตัวอย่างการดำเนินกิจกรรม
1. กิจกรรมเสริมหลักสูตร		
<p>เป็นการจัดกิจกรรมนอกเวลาเรียนไม่ใช่คาบเรียน โดยส่วนใหญ่จะเป็นเวลาเช้าก่อนเข้าแถวหรือตอนบ่าย ช่วงหมดเวลาคาบเรียนหรือเวลาเย็นหลังโรงเรียนเลิกแล้วการจัดกิจกรรมอาจจัดทำเป็น ชุมนุมชมรม โดยมีครูประจำชั้นครูที่ปรึกษา กับนักเรียนร่วมกันพิจารณาเลือก (นักเรียนเสนอกิจกรรมตามความสนใจความถนัดความสามารถของตนเอง) กิจกรรมให้เหมาะสมและตามความต้องการของตัวนักเรียน</p> <p>ควรมีกิจกรรมให้นักเรียนเลือกหลากหลาย ซึ่งนักเรียนอาจเข้าร่วมกิจกรรมฐานะสมาชิกหรือ เป็นผู้ร่วมกิจกรรม หรือ รับผิดชอบจัดกิจกรรมเอง โดยมีครูเป็นที่ปรึกษา</p> <p>โรงเรียนมีแหล่งเรียนรู้เพียงพอกับจำนวนนักเรียนที่จะใช้ศึกษาค้นคว้า เรียนรู้ด้วยตนเองก็จะเอื้ออำนวยให้การจัดกิจกรรม</p>	<p>1.1 นักเรียนได้ใช้เวลาว่างอย่างมีคุณค่าและเกิดประโยชน์ต่อตนเอง หรือส่วนรวม</p> <p>1.2 นักเรียนเกิดความรู้สึกรู้สึกเห็นคุณค่าหรือ ภาคภูมิใจในตนเองจากการแสดงออกถึงความสามารถที่ตนมี</p> <p>1.3 นักเรียนมีทักษะทางสังคม</p>	<p>1) จัดชุมนุมชมรมที่นักเรียนสนใจ เช่น ชมรมร้องเพลง ดนตรี ฟันเมือง สากล นาฏศิลป์ นักข่าว โต้วาที เป็นต้น</p> <p>2) จัดโครงการประกวดแข่งขัน การแสดงออก นักเรียนได้แสดงความสามารถ แสดงผลงานของตน จากการร่วมกิจกรรมในชุมนุม ชมรมต่างๆ</p> <p>3) จัดกิจกรรมพัฒนาตนเองตามความสนใจ เช่น ด้านการเรียน การแสดงออก และ</p>

ตาราง 2 (ต่อ)

กิจกรรม/สาระสำคัญ	วัตถุประสงค์	ตัวอย่าง การดำเนินกิจกรรม
เสริมหลักสูตรกว้างขวางขึ้น และหากมีเทคโนโลยีที่ทันสมัยก็จะจูงใจให้นักเรียนมาร่วมกิจกรรมมากขึ้นด้วย		ด้านศิลปะ เป็นต้น
2. กิจกรรมในห้องเรียน		
<p>เป็นการจัดกิจกรรมในห้องเรียนซึ่งส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมกลุ่มที่ให้นักเรียนทุกคนมีส่วนร่วม มีบทบาทในกลุ่ม และได้เรียนรู้มากกว่าเนื้อหาวิชา</p> <p>การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (Child Center) หรือการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participatory Learning) จึงเป็นส่วนสำคัญของการจัดกิจกรรมในห้องเรียน</p>	<p>2.1 ช่วยให้นักเรียนมีทักษะทางสังคม</p> <p>2.2 นักเรียนได้เรียนรู้ร่วมกับเพื่อน เกิดการเรียนรู้ได้เร็วขึ้น</p> <p>2.3 นักเรียนเกิดความรู้สึภาคภูมิใจในตนเอง จากการได้ทำงานในกิจกรรมกลุ่มหรือได้ช่วยงานของครู ในห้องเรียน</p>	<p>1) หากนักเรียนไม่มีความมั่นใจในตนเอง ไม่กล้าพูด ไม่กล้าแสดงออกหน้าชั้น ก็อาจให้นักเรียนค่อยๆ เพิ่มระยะเวลาในการพูดหน้าชั้น โดยมีกำลังใจจากครู และทำที่เป็นมิตรของเพื่อนๆ ในห้อง ซึ่งครูอาจมอบหมายให้นักเรียนเป็นผู้รายงานข่าวปากเปล่า หรือเป็นผู้อ่านข่าวจากสื่อหนังสือพิมพ์ ฟังวิทยุ ดูโทรทัศน์ หรือ สิ่งตีพิมพ์เพื่อนำเสนอแก่เพื่อนๆ สัปดาห์ละ 1 ครั้งๆ ละ 2-3 นาที แล้วเพิ่มระยะเวลาให้มากขึ้น ต่อไปฝึกการพูด หรือ เล่าเรื่อง โดยไม่ต้องเตรียมล่วงหน้า</p>

ตาราง 2 (ต่อ)

กิจกรรม/สาระสำคัญ	วัตถุประสงค์	ตัวอย่าง การดำเนินกิจกรรม
		2) การมอบหมายให้นักเรียนช่วยแจกใบงานเอกสาร อุปกรณ์การเรียนการสอนหรือเก็บสมุดแบบฝึกหัดหรืองานอื่นๆ และกิจกรรมสาระสำคัญ วัตถุประสงค์ ตัวอย่าง การดำเนินกิจกรรมให้คำชมเชยยกย่องเมื่อนักเรียนได้ช่วยงานซึ่งกิจกรรมนี้เหมาะกับนักเรียนที่มีสมาธิสั้นอยู่ไม่นิ่ง
3. กิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน (Buddy)		
ครูประจำชั้นครูที่ปรึกษาผู้ที่เกี่ยวข้องต้องพิจารณาจับคู่ให้นักเรียนให้เหมาะสมกัน ทั้งด้านความสามารถ บุคลิกภาพ เพื่อให้สามารถช่วยเหลือกันได้จริง และไม่เกิดปัญหาในการจับคู่หรือถูกข่มขู่ ถูกแกล้งจากเพื่อนที่ตนดูแล นักเรียนทั้งคู่ต้องสมัครใจที่จะจับคู่กัน และยินดีให้ หรือรับการดูแลช่วยเหลือเพื่อน ครูประจำชั้นครูที่ปรึกษาผู้ที่เกี่ยวข้อง ต้องสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนทั้งคู่อย่างสม่ำเสมอว่าช่วยเหลือกันได้หรือไม่ มีปัญหา อุปสรรคอย่างไร รวมทั้งควรมีการสอบถาม หรือให้คำปรึกษาแนะนำในการจับคู่เพื่อการช่วยเหลือกันอย่างสม่ำเสมอ	3.1 เพื่อนักเรียนที่มีความสามารถ หรือจุดเด่นใน ด้านต่างๆ ได้ดูแลช่วยเหลือเพื่อนที่ด้อยกว่า 3.2 นักเรียนได้ใส่ใจเอื้อเฟื้อต่อกันและกัน รู้จักการให้และการรับด้วยมิตรไมตรี	1) นักเรียนที่เรียนเก่งให้จับคู่กับนักเรียนที่เรียนอ่อน เพื่อการสอนเสริมให้แก่เพื่อนที่เรียนอ่อนกว่า 2) นักเรียนที่มีความสามารถพิเศษในด้านใดด้านหนึ่งจับคู่กับนักเรียนที่ยังไม่แสดงความสามารถออกมาให้เห็น เพื่อจะได้นำไปสู่กิจกรรมการแสดงความสามารถ

ตาราง 2 (ต่อ)

กิจกรรม/สาระสำคัญ	วัตถุประสงค์	ตัวอย่าง การดำเนินกิจกรรม
		<p>เช่น การเล่นเกม การร้องเพลง เล่นดนตรี การพูด เป็นต้น</p> <p>3) นักเรียนที่ชอบเก็บตัว ขี้อาย ไม่มีเพื่อน ให้จับคู่กับเพื่อนที่มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีจุดเด่นด้านสัมพันธ์ภาพทางสังคม ได้ดูแลช่วยเหลือเพื่อน ให้ได้เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน ชุมชน และส่วนรวม อย่างสม่ำเสมอ</p>
4. กิจกรรมซ่อมเสริม		
<p>เป็นการแก้ไขปัญหาด้านการเรียนของนักเรียน ซึ่งครูประจำชั้นครูที่ปรึกษา ผู้เกี่ยวข้องที่รับผิดชอบจำเป็นต้องร่วมมือร่วมใจกันวางแผนการสอนซ่อมเสริมให้แก่นักเรียนที่เรียนอ่อนหรือเรียนช้าไม่ทันเพื่อน</p> <p>ครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษา / ครูที่ปรึกษา ควรมีการประสานงานขอความร่วมมือจากครูประจำวิชาก่อนส่งนักเรียนไปติดต่อเพื่อขอเรียนซ่อมเสริม</p>	<p>4.1 เพื่อช่วยให้นักเรียนที่มีผลการเรียนไม่ดีได้เรียนเพิ่มเติมจากครูประจำ</p> <p>4.2 เพื่อให้นักเรียนรู้จักรับผิดชอบตนเองในด้านการเรียน</p> <p>4.3 เพื่อให้นักเรียนได้ใส่ใจกับการเรียนของตนเองให้มากขึ้น</p>	<p>1) นักเรียนที่เรียนอ่อนเรียนไม่ทันวิชาใดก็ให้เรียนเพิ่มเติมกับครูประจำวิชานั้นๆ โดยนัดแนะเวลา สถานที่ ที่จะเรียน ทั้งนี้ให้นักเรียนเป็นผู้ติดต่อกับครูประจำวิชานั้นด้วยตนเองอีกครั้ง เพื่อฝึกความรับผิดชอบ (ถ้าเป็นนักเรียนชั้น ม. 1-3 ครูที่ปรึกษา ครูประจำวิชาควรเป็นผู้ชี้แนะให้นักเรียน)</p>

ตาราง 2 (ต่อ)

กิจกรรม/สาระสำคัญ	วัตถุประสงค์	ตัวอย่างการดำเนินกิจกรรม
5. กิจกรรมสื่อสารกับผู้ปกครอง		
เป็นการช่วยเหลือนักเรียนโดยอาศัยความร่วมมือจากผู้ปกครองซึ่งครูประจำชั้นครูที่ปรึกษา ควรมีทักษะการสื่อสาร และควรบอกถึงความรู้สึกห่วงใยของครูที่มีต่อนักเรียน จากพฤติกรรมที่สังเกตเห็นแทนการแจ้งว่านักเรียนมีปัญหาในเรื่องใดเพื่อมิให้ผู้ปกครองเกิดความรู้สึกต่อต้านไม่พอใจ ทั้งกับครูประจำชั้นครูที่ปรึกษา หรือแม้แต่ตัวนักเรียนเอง	5.1 เพื่อให้ผู้ปกครองตระหนักและมีความใส่ใจดูแลช่วยเหลือนักเรียนมากขึ้นและรับทราบถึงปัญหาของนักเรียนที่พบในโรงเรียน	1) การเชิญผู้ปกครองมาพบที่โรงเรียนเป็นการส่วนตัว 2) การโทรศัพท์ติดต่อ 3) การแจ้งโดยการเขียนจดหมาย

จากตาราง 2 สรุปได้ว่า กิจกรรมป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน มีกิจกรรมเสริมหลักสูตร จัดตามความต้องการและความสามารถของนักเรียน เป็นชุมนุม ชมรม มีแหล่งเรียนรู้ที่ทันสมัยใช้ค้นคว้า จัดนอกตารางเรียน เพื่อใช้เวลาว่างอย่างมีคุณค่า กิจกรรมในห้องเรียนใช้กิจกรรมกลุ่ม เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อสร้างทักษะทางสังคม ฝึกการพูด และกล้าแสดงออก การมีส่วนร่วมของทุกคน กิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน ให้ช่วยเหลือกัน ฝึกเป็นผู้รับและผู้ให้ กิจกรรมสอนซ่อมเสริมช่วยเหลือนักเรียนที่เรียนอ่อนเรียนช้าให้เรียนได้ทันเพื่อน โดยความร่วมมือกับครูประจำชั้นและผู้เกี่ยวข้อง กิจกรรมสื่อสารผู้ปกครอง ให้นักเรียนได้เรียนอย่างถูกต้อง โดยผู้ปกครองร่วมในการกำหนดเนื้อหาหลักสูตรการเรียน ให้นักเรียนมีความรู้ และมีสามารถประกอบอาชีพได้

(3) ข้อที่พึงตระหนักในการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน

1. การรักษาความลับ

1.1 เรื่องราว ข้อมูลของนักเรียนที่ต้องช่วยเหลือแก้ไข ไม่ควรนำไปเปิดเผย ยกเว้นเพื่อขอความร่วมมือในการช่วยเหลือนักเรียนกับบุคคลที่เกี่ยวข้องโดยไม่ระบุชื่อ สกุลจริงของนักเรียน และการเปิดเผยควรเป็นไปในลักษณะที่ไม่เกียรตินักเรียน

1.2 บันทึกข้อมูลการช่วยเหลือนักเรียน ควรเก็บไว้ในที่เหมาะสม และสะดวกในการเรียกใช้

1.3 การรายงานผลการช่วยเหลือนักเรียน ควรรายงานในส่วนที่เปิดเผยได้โดยให้เกียรติและคำนึงถึงประโยชน์ของนักเรียนเป็นสำคัญ

2. การแก้ไข้ปัญหา

2.1 การช่วยเหลือแก้ไข้ปัญหาของนักเรียน ต้องพิจารณาสาเหตุของปัญหาให้ครบถ้วนและหาวิธีการช่วยเหลือให้เหมาะสมกับสาเหตุนั้นๆ เพราะปัญหามีได้เกิดจากสาเหตุเพียงสาเหตุเดียวแต่อาจจะเกิดจากหลายสาเหตุที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน

2.2 ปัญหาที่เหมือนกันของนักเรียนแต่ละคน ไม่จำเป็นต้องเกิดจากสาเหตุที่เหมือนกันและวิธีการช่วยเหลือที่ประสบความสำเร็จกับนักเรียนคนหนึ่ง ก็อาจไม่เหมาะกับนักเรียนอีกคนหนึ่ง จากความแตกต่างของบุคคลนี้ ดังนั้นการช่วยเหลือนักเรียน โดยเฉพาะการให้คำแนะนำปรึกษาจึงไม่มีสูตรการช่วยเหลือสำเร็จตายตัว เพียงแต่มีแนวทางการระบวณการหรือทักษะการช่วยเหลือที่ครูแต่ละคนสามารถเรียนรู้ ผึกฝน เพื่อการนำไปใช้ให้เหมาะสมกับแต่ละปัญหา ในนักเรียนแต่ละคน

จากที่กล่าวมานั้น สรุปได้ว่า การจัดกิจกรรมในการป้องกันและแก้ไข้ปัญหา โดยเฉพาะในกลุ่มเสี่ยงและกลุ่มช่วยเหลือ หรือกลุ่มมีปัญหา นั้น มีความจำเป็นอย่างยิ่ง ไม่ว่าจะเป็นการให้คำปรึกษาการจัดการหาทุนการศึกษา การประสานงานกับผู้ปกครอง เป็นต้น จะช่วยให้นักเรียนมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ รู้จักการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ เห็นคุณค่าและสามารถดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขและเป็นพลเมืองดีของชาติต่อไป

1.5.5 การส่งต่อ

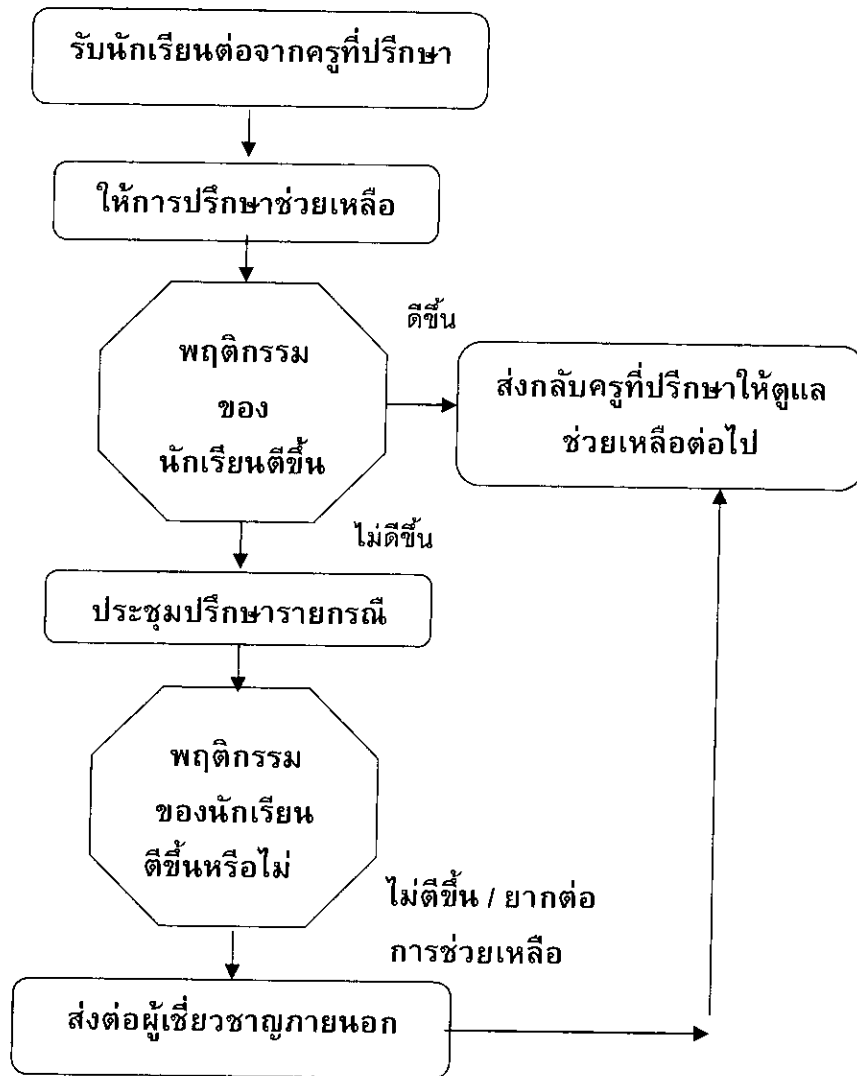
(1) ความสำคัญ

ในการป้องกันและแก้ไข้ปัญหาของนักเรียนโดยครูที่ปรึกษา อาจมีกรณีที่ปัญหามีความยากต่อการช่วยเหลือ หรือช่วยเหลือแล้วนักเรียนมีพฤติกรรมไม่ดีขึ้น ก็ควรดำเนินการส่งต่อไปยังผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านต่อไป เพื่อให้ปัญหาของนักเรียนได้รับการช่วยเหลืออย่างถูกต้องและรวดเร็วขึ้นหากปล่อยให้เป็นบทบาทหน้าที่ของครูที่ปรึกษาหรือครูคนใดคนหนึ่งเท่านั้น ความยุ่งยากของปัญหาอาจมีมากขึ้นหรือลุกลามกลายเป็นปัญหาใหญ่โตจนยากต่อการแก้ไข ซึ่งครูที่ปรึกษาสามารถดำเนินการได้ตั้งแต่กระบวนการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล หรือการคัดกรองนักเรียนก็ได้ ขึ้นกับกรณีปัญหาของนักเรียนการส่งต่อนักเรียนแบ่งเป็น 2 แบบ คือ

1. การส่งต่อภายใน ครูที่ปรึกษาส่งต่อไปยังครูที่สามารถให้การช่วยเหลือนักเรียนได้ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะปัญหา เช่น ส่งต่อครูแนะแนว ครูพยาบาล ครูประจำวิชา หรือฝ่ายปกครอง

2. การส่งต่อภายนอก ครูแนะแนว หรือครูฝ่ายปกครองเป็นผู้ดำเนินการส่งต่อไปยังผู้เชี่ยวชาญภายนอก หากเกิดกรณีปัญหาที่มีความยากเกินศักยภาพของโรงเรียนสำหรับการส่งต่อภายใน หากส่งต่อไปยังครูแนะแนวหรือฝ่ายปกครองจะเป็นการแก้ไข้ปัญหาที่ยากต่อการช่วยเหลือของครูที่ปรึกษา เช่น ปัญหาเกี่ยวกับจิตใจ ความรู้สึก ปัญหาพฤติกรรมที่ซับซ้อน หรือรุนแรง เป็นต้น ครูที่รับต่อต้องมีการช่วยเหลืออย่างเป็นระบบ และ

ประสานการทำงานกับผู้เกี่ยวข้อง เพื่อการช่วยเหลือที่มีประสิทธิภาพ แต่หากเกิดกรณีที่ยากต่อ การช่วยเหลืออีก ก็ต้องส่งต่อผู้เชี่ยวชาญภายนอกเช่นกัน ดังภาพ 2

ภาพ 2 แสดงกระบวนการดำเนินงานเพื่อแก้ไขปัญหานักเรียนของครู
แนะแนว หรือครูฝ่ายปกครอง

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, (2546 : 22)

(2) แนวทางการพิจารณาในการส่งต่อโดยครูที่ปรึกษา

การส่งต่อนักเรียนไปพบครูอื่นๆ เพื่อให้การช่วยเหลือต่อไปนั้น มีแนวทางการพิจารณาในการส่งต่อสำหรับครูที่ปรึกษา ดังนี้

1. นักเรียนมีพฤติกรรมคงเดิมหรือไม่ดีขึ้น หรือแย่ลง แม้ว่าครูที่ปรึกษาจะดำเนินการช่วยเหลือด้วยวิธีการใดๆ
2. นักเรียนไม่ให้ความร่วมมือในการช่วยเหลือของครูที่ปรึกษา เช่น นัดให้มาพบแล้วไม่มาตามนัดอยู่เสมอ ให้ทำกิจกรรมเพื่อการช่วยเหลือก็ไม่ยินดีร่วมกิจกรรมใดๆ เป็นต้น
3. ปัญหาของนักเรียนที่เป็นเรื่องเฉพาะด้าน เช่น เกี่ยวข้องกับความรู้สึกความซับซ้อนของสภาพจิตใจที่จำเป็นต้องให้ความช่วยเหลืออย่างใกล้ชิด และได้รับการบำบัดทางจิต ควรพิจารณาส่งต่อให้ผู้ที่มีความรู้เฉพาะทาง เพื่อดำเนินการช่วยเหลือต่อไป

(3) แนวดำเนินการส่งต่อนักเรียน

การส่งต่อนักเรียนมีแนวทางดำเนินการและวัตถุประสงค์ ดังรายละเอียดในตาราง 3

ตาราง 3 แนวทางดำเนินการและวัตถุประสงค์ในการส่งต่อนักเรียน

แนวทางการส่งต่อนักเรียน	จุดประสงค์
1. ครูที่ปรึกษาประสานงานกับครูที่จะช่วยเหลือนักเรียนต่อเพื่อให้ทราบล่วงหน้าก่อน	1. เพื่อให้ผู้รับนักเรียนต่อได้เตรียมการในการช่วยเหลือนักเรียน
2. สรุปข้อมูลส่วนตัวของนักเรียนที่เกี่ยวข้องกับการช่วยเหลือและวิธีการช่วยเหลือที่ผ่านมา รวมทั้งผลที่เกิดขึ้นจากการช่วยเหลือนั้นให้ผู้รับการช่วยเหลือนักเรียนทราบโดยมีแบบบันทึกการส่งต่อหรือแบบประสานงานขอความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้อง	2. เพื่อให้ผู้รับการช่วยเหลือนักเรียนต่อทราบข้อมูลเบื้องต้นของนักเรียนและการดำเนินงานของครูที่ปรึกษาที่ผ่านมา ทำให้สะดวกในการวางแผนช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างต่อเนื่อง
3. ครูที่ปรึกษาควรชี้แจงให้นักเรียนเข้าใจถึงความจำเป็นในการส่งต่อโดยใช้คำพูดที่สร้างสรรค์ ระมัดระวังมิให้นักเรียนเกิดความรู้สึกผิด กังวล หรือโกรธ เป็นต้น แต่ให้นักเรียนมีความรู้สึกที่ดีต่อการส่งต่อและยินดีไปพบครูที่จะช่วยเหลือตามแต่กรณีที่ครูที่ปรึกษาพิจารณาว่าเหมาะสม	3. เพื่อให้นักเรียนเกิดความสบายใจ ยินดีรับการช่วยเหลือจากครูอื่น ๆ เช่น ครูแนะแนว ครูฝ่ายปกครอง ครูประจำวิชา เป็นต้น
4. ครูที่ปรึกษานัดแนะวัน เวลา สถานที่นัดพบกับครู ที่รับช่วยเหลือนักเรียน และส่งต่อให้เรียบร้อย	4. รับรู้วัน เวลา สถานที่ ที่พบบัน
5. ติดตามผลการช่วยเหลือนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ	5. เพื่อทราบความก้าวหน้าในการช่วยเหลือ การเปลี่ยนแปลงนักเรียน

จากตาราง 3 สรุปได้ว่า การส่งต่อนักเรียนที่ยากต่อการแก้ไข ทั้งการส่งต่อภายในและภายนอกจึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อให้ปัญหาของนักเรียนได้รับการช่วยเหลืออย่างถูกต้อง ดังนั้นโรงเรียนจึงควรประสานงานกับผู้ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนชุมชนและผู้ปกครองนักเรียนเพื่อช่วยเหลือ ส่งเสริมและพัฒนาให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งกายและใจ สามารถปรับตัวให้อยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุขต่อไป

2. การบริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา

2.1 กระบวนการบริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

กระบวนการบริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้ประสบความสำเร็จได้นั้นจำเป็นต้องจัดการบริหารงานให้เป็นระบบ ซึ่งมียุทธศาสตร์ในการดำเนินการดังนี้

(1) กำหนดทิศทางและกลยุทธ์

1. วิเคราะห์ปัญหาและความต้องการของนักเรียน ชุมชน สังคม และผู้เกี่ยวข้อง
2. ศึกษานโยบายมาตรฐานต้นสังกัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
3. ศึกษาศักยภาพของโรงเรียน
4. กำหนดแผนกลยุทธ์ของโรงเรียน

(2) กำหนดมาตรฐานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้สอดคล้องเชื่อมโยงกันกับระบบต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

1. ระบบการแนะแนว
2. ระบบป้องกันสารเสพติด
3. ระบบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
4. ระบบความปลอดภัยสภาพสิ่งแวดล้อม การคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชน

(3) พิจารณามาตรฐานและตัวชี้วัดโดยผู้เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดความยอมรับวางมาตรการและแนวปฏิบัติ

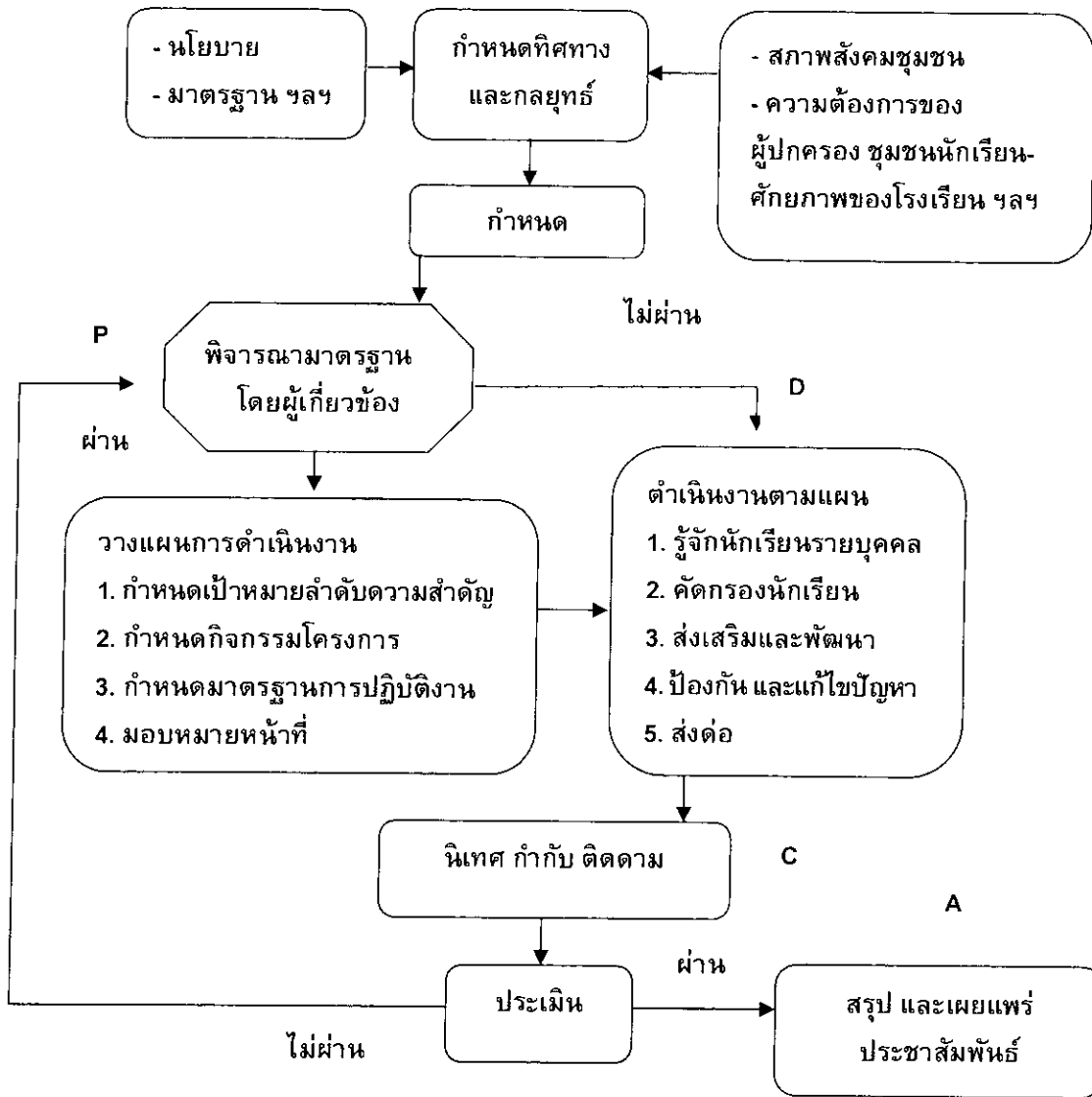
1. ทบทวนระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
2. การคัดกรองและช่วยเหลือผู้เสพหรือติดยาเสพติด
3. แนวการวางระบบความปลอดภัยทางสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน
4. แนวทางการคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชน
5. มาตรการช่วยเหลือนักเรียน

(4) วางแผนการดำเนินงาน

1. กำหนดเป้าหมายและลำดับความสำคัญ
2. กำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงาน
3. กำหนดกิจกรรมโครงการ
4. มอบหมายหน้าที่

- (5) ดำเนินงานตามแผน
 - 1. การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล
 - 2. การคัดกรองนักเรียน
 - 3. การส่งเสริมและพัฒนา
 - 4. การป้องกันและแก้ไข้ปัญหา
 - 5. การส่งต่อ
- (6) นิเทศ กำกับ ติดตาม งานที่มอบหมาย
 - 1. ประสานสัมพันธ์ผู้เกี่ยวข้อง
 - 2. เสริมสร้างขวัญกำลังใจ
 - 3. พัฒนาบุคลากร
- (7) ประเมินผลและสรุปเผยแพร่ประชาสัมพันธ์
 - 1. แต่งตั้งคณะกรรมการประเมิน
 - 2. วางแผนการประเมิน
 - 3. ประเมินตามมาตรฐานและแผนการประเมิน
 - 4. จัดทำรายงานและเผยแพร่ประชาสัมพันธ์
 - 4.1 ครูที่ปรึกษาดีเด่น
 - 4.2 หัวหน้าระดับชั้นดีเด่น
 - 4.3 ผู้ให้การสนับสนุนดีเด่น
 - 4.4 ผลสำเร็จของงาน

สรุปเป็นกระบวนการบริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ดังภาพ 3

ภาพ 3 กระบวนการบริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, (2546 : 4)

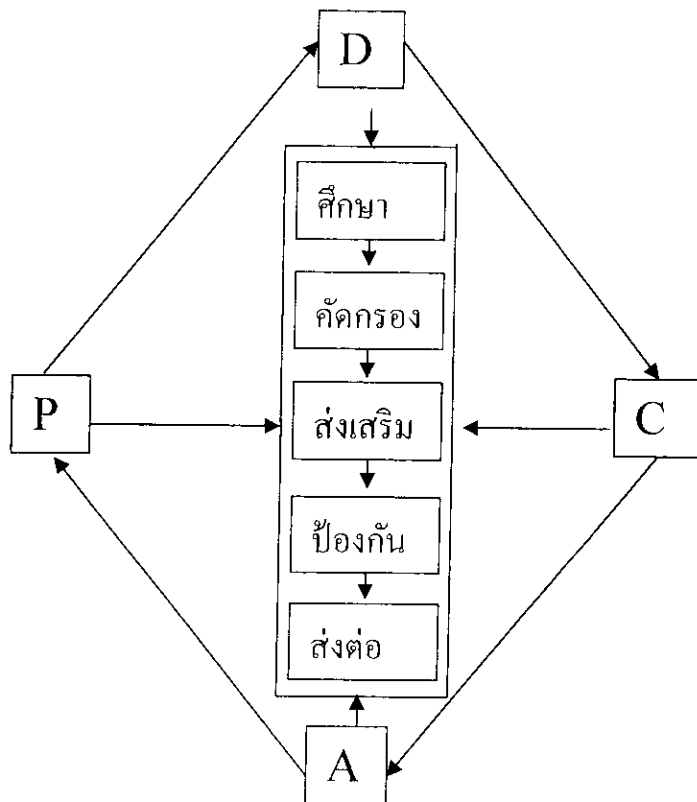
จากแผนภูมิดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า ยุทธศาสตร์สู่ความสำเร็จของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีกระบวนการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือเป็นกระบวนการทำงานโดยใช้หลักการบริหารจัดการเชิงระบบตามวงจรคุณภาพของเดมมิ่ง (PDCA) เป็นฐานความคิด ได้แก่ การวางแผนปฏิบัติการ (P - Plan) การดำเนินการตามแผนที่กำหนด (D - Do) การตรวจสอบประเมินผล (C - Check) และการปรับปรุงพัฒนาการดำเนินงานให้ได้มาตรฐาน (A - Act) มีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

ขั้นที่ 1 การวางแผนปฏิบัติการ (Plan) เป็นการเตรียมการและวางแผน มีการแต่งตั้งคณะกรรมการรับผิดชอบ วิเคราะห์ความพร้อมพื้นฐานโรงเรียน และจัดทำแผนปฏิบัติการ

ขั้นที่ 2 การปฏิบัติการตามแผน (Do) เป็นการสร้างความตระหนักและความเข้าใจกับบุคลากรในโรงเรียนแล้วดำเนินการตามแผนปฏิบัติงานที่กำหนดไว้ โดยเฉพาะการดำเนินงานของครูที่ปรึกษาในกระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียนทั้ง 5 ขั้นตอน

ขั้นที่ 3 การตรวจสอบประเมินผล (Check) เป็นการกำกับ ติดตาม ประเมิน และรายงาน มีการประเมินผลเพื่อทบทวนการดำเนินงานที่ผ่านมา

ขั้นที่ 4 การปรับปรุงพัฒนาให้ได้มาตรฐาน (Act) เป็นการนำผลการประเมินคุณภาพภายในมาใช้ในการปรับปรุง และพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยมีการจัดทำผลการดำเนินงานเพื่อเป็นข้อมูลสารสนเทศในการพัฒนาต่อไป ดังภาพ 4

ภาพ 4 ระบบการบริหารคุณภาพของเดิมมิ่งเพื่อดำเนินการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2546 ก :15)

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่ากระบวนการบริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้วงจรคุณภาพ PDCA จะช่วยให้การดำเนินงานประสบผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายกำหนดไว้

2.2 แผนการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา

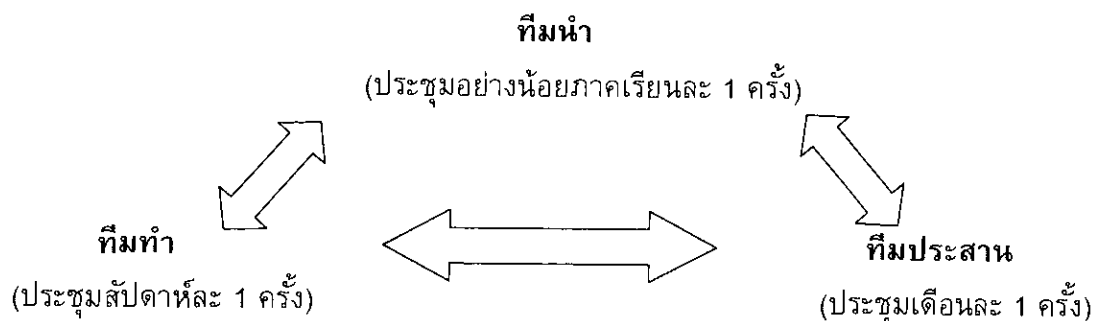
การนำระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเข้าสู่โรงเรียนนั้น มีแผนการดำเนินงานที่ประกอบไปด้วยกิจกรรมต่าง ๆ และนำไปปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง 1 รอบปี ซึ่งมีความสำคัญต่อประสิทธิภาพของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ดังมีรายละเอียดการดำเนินงานระหว่างเดือนมีนาคมถึงมีนาคม ปีถัดไป ดังตาราง 4

ตาราง 4 แผนการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา

วิธีดำเนินงาน	ระยะเวลา	ผู้รับผิดชอบ
1. เตรียมการและวางแผนดำเนินงาน กิจกรรมที่ 1 แต่งตั้งคณะกรรมการ กิจกรรมที่ 2 วิเคราะห์สภาพความพร้อม พื้นฐานของโรงเรียน และทำแผนปฏิบัติการ	มีนาคม - เมษายน	1. ผู้บริหาร 2. คณะกรรมการประสานงาน
2. ปฏิบัติตามแผน กิจกรรมที่ 3 สร้างความตระหนักและ ความเข้าใจกับบุคลากร กิจกรรมที่ 4 ดำเนินการตามระบบการดูแล ช่วยเหลือนักเรียน 1) การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 2) การคัดกรองนักเรียน 3) การส่งเสริมพัฒนานักเรียน 4) การป้องกันและช่วยเหลือนักเรียน 5) การส่งต่อนักเรียน	พฤษภาคม - มีนาคม ปีถัดไป	1. คณะกรรมการประสานงาน 2. ครูทุกคนในโรงเรียน (คณะกรรมการดำเนินงาน)
3. กำกับ ติดตาม ประเมิน และรายงาน กิจกรรมที่ 5 ประเมินผลเพื่อทบทวน กิจกรรมที่ 6 ประเมินผลเพื่อพัฒนา	สิงหาคมและ มกราคม กุมภาพันธ์	1. คณะกรรมการประเมินผล เพื่อทบทวน 2. คณะกรรมการอำนวยการ สรุปรายงานและประสานงาน

2.3 การทำงานเป็นทีมของคณะกรรมการ

คณะกรรมการทุกคณะต้องมีการประสานงานกันอย่างใกล้ชิด และแต่ละคณะต้องร่วมมือทำงานกันเป็นทีม ดังภาพ 6

ภาพ 5 การทำงานประสานร่วมกันและร่วมงานกันเป็นทีม

ที่มา : กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุขและกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, (2546 :12)

2.4 บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการและบุคลากรในคณะกรรมการดำเนินงาน

2.4.1 บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการ

(1) คณะกรรมการอำนวยการ (ทีมนำ) ประกอบด้วย

1. ผู้อำนวยการโรงเรียน ประธานกรรมการ
2. ผู้ช่วยผู้อำนวยการทุกฝ่าย กรรมการ
3. หัวหน้าระดับชั้น กรรมการ
4. หัวหน้าแผนงานโรงเรียน กรรมการ
5. ผู้แทนผู้ปกครองชุมชน กรรมการ
6. หัวหน้างานแนะแนว กรรมการ
7. ผู้ช่วยผู้อำนวยการ กรรมการ และฝ่ายปกครอง เลขานุการ

หน้าที่

1. กำหนดนโยบายวัตถุประสงค์ในการดำเนินงาน
2. แต่งตั้งคณะกรรมการ/ ประชุม อย่างน้อยภาคเรียนละ 2 ครั้ง
3. นิเทศ กำกับ ติดตามการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในทุกๆระดับชั้น

(2) คณะกรรมการประสานงาน (ทีมประสาน) ประกอบด้วย

1. ผู้ช่วยผู้อำนวยการ ประธานกรรมการฝ่ายปกครอง
2. หัวหน้าระดับชั้นทุกชั้น กรรมการ
3. หัวหน้างานพยาบาล อนามัย กรรมการ
4. ครูงานแผนงานสารสนเทศ กรรมการ

5. บุคลากรอื่น ๆ ของโรงเรียนที่เหมาะสม กรรมการ

6. หัวหน้างานแนะแนว บุคคลที่เหมาะสม กรรมการ/ เลขานุการ

หน้าที่

1. ปฏิบัติงานในฐานะเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงาน
 2. ประสานงานระหว่างคณะกรรมการอำนวยการคณะกรรมการดำเนินงานและหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง
 3. จัดเอกสาร เครื่องมือ ที่ใช้ในการดำเนินงานและรับผิดชอบจัดประชุมชี้แจงและการฝึกอบรม ให้ความรู้แก่บุคลากร
 4. จัดการประชุมปรึกษาหารือคณะกรรมการในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนร่วมกันอย่างน้อยเดือนละ 2 ครั้ง
 5. รายงานสรุปผลการดำเนินงาน
 6. อื่นๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย
- (3) คณะกรรมการดำเนินงาน (ทีมทำ) แยกเป็น 6 คณะ ตามระดับชั้นแต่ละคณะประกอบด้วย

1. หัวหน้าระดับชั้น ประธานกรรมการ
2. รองหัวหน้าระดับชั้นรองประธานกรรมการ
3. ครูที่ปรึกษาในระดับชั้น กรรมการ
4. ครูประจำวิชาในระดับชั้น กรรมการและครูอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง
5. ครูแนะแนว กรรมการ
6. โรงเรียนพิจารณาบุคคลที่เหมาะสมเป็นกรรมการ/ เลขานุการ

หน้าที่

1. ประสานงานผู้เกี่ยวข้องประชุมชี้แจง ทำความเข้าใจกับคณะกรรมการดำเนินงานในระดับชั้นของตน
2. บันทึกหลักฐานการปฏิบัติงาน ประเมินผลและจัดทำรายงานแต่ละระดับชั้น
3. ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการของครูที่ปรึกษาเพื่อประโยชน์ต่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียนและนำเสนอต่อทีมประสาน
4. ประชุมร่วมกันอย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง
5. ปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของตน
6. อื่นๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย

2.4.2 บทบาทหน้าที่ของบุคลากรในคณะกรรมการดำเนินงาน (ทีมทำ)

(1) หัวหน้าระดับชั้น มีหน้าที่

1. ติดตามกำกับดูแลช่วยเหลือนักเรียนนักเรียนของครูปรึกษา
2. ประสานงานผู้เกี่ยวข้องในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
3. จัดประชุมครูในระดับชั้น เพื่อประสิทธิภาพในการดูแลช่วยเหลือ
4. จัดประชุมกลุ่มเพื่อปรึกษารายกรณี
5. บันทึกหลักฐานการปฏิบัติงาน และทำรายงานประเมินผลระดับชั้นส่ง
6. อื่นๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย

นักเรียน

ให้ผู้บริหาร

(2) ครูที่ปรึกษา มีหน้าที่

1. ดำเนินการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ทั้งการส่งเสริม ป้องกันและช่วยเหลือ
แก้ไขปัญหาในด้านความสามารถ ด้านสุขภาพ และด้านครอบครัวหรืออื่นๆ
2. ดำเนินการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ตามแนวทางที่กำหนด คือ
 - 2.1 การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล
 - 2.2 การคัดกรองนักเรียน
 - 2.3 การส่งเสริมและพัฒนา
 - 2.4 การป้องกันและแก้ไขปัญหา
 - 2.5 การส่งต่อ
3. ร่วมประชุมกลุ่มปรึกษาปัญหารายกรณี
4. บันทึกหลักฐาน ประเมินผลการปฏิบัติงานส่งหัวหน้าระดับชั้น
5. อื่นๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย

(3) ครูประจำวิชา และครูอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง มีหน้าที่

1. ให้ข้อมูลเกี่ยวกับตัวนักเรียนแก่ครูที่ปรึกษา
2. ร่วมมือกับครูที่ปรึกษาในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนร่วมกัน
3. ร่วมประชุมกลุ่มปรึกษาปัญหารายกรณีที่เกี่ยวข้องกับการดูแล
4. บันทึกหลักฐาน สรุปผลการปฏิบัติงานส่งหัวหน้าระดับชั้น
5. อื่นๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย

ช่วยเหลือนักเรียน

(4) ครูแนะแนว มีหน้าที่

1. จัดกิจกรรมคาบแนะแนวเพื่อสนับสนุนระบบการดูแลช่วยเหลือ

นักเรียน

2. สนับสนุนและเป็นแกนหลักให้กับครูที่ปรึกษาในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
3. ให้การปรึกษานักเรียนที่มีปัญหาในกรณีที่ครูที่ปรึกษาไม่สามารถแก้ไข หรือยากต่อการช่วยเหลือ
4. ร่วมประชุมกลุ่มปรึกษาปัญหารายกรณี
5. ในกรณีที่นักเรียนมีปัญหาต่อการช่วยเหลือของครูแนะแนวให้ส่งต่อผู้เชี่ยวชาญภายนอกและติดตามผลการช่วยเหลือนั้น
6. บันทึกผลการปฏิบัติงาน ส่งผู้บริหารหรือหัวหน้าระดับชั้น
7. อื่นๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย

ที่มา : สถาบันสุขภาพจิตเด็กและวัยรุ่น, 2544 : 18 – 19 อ้างถึงใน เสรี ชนวนัน, 2548 : 50 – 51

ในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาให้ประสบความสำเร็จนั้นคณะกรรมการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนทุกคณะจำเป็นต้องประสานการทำงานร่วมกันและคณะกรรมการแต่ละคณะต้องมีการทำงานเป็นทีม โดยมีหลักการ ดังนี้

1. มีการประชุมสม่ำเสมออย่างต่อเนื่อง
2. ทุกคนเข้าประชุมโดยพร้อมเพรียงกัน ตรงต่อเวลา อยู่ร่วมประชุมโดยตลอด
3. เลิกประชุมพร้อมกันทุกคน ไม่ออกจากที่ประชุมก่อนยุติการประชุม
4. เคารพ กฎ กติกา ที่ประชุม มีการเปลี่ยนแปลงต้องมีการประชุมตกลงกันก่อน
5. เคารพซึ่งกันและกัน ให้เกียรติกันและมีความภาคภูมิใจในผลงานร่วมกัน

จะเห็นว่าระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เป็นกระบวนการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างมีขั้นตอน พร้อมด้วยวิธีการและเครื่องมือ มีการทำงานที่ชัดเจน มีมาตรฐานระบบคุณภาพที่รับการประเมินตรวจสอบได้ มีครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงาน มีการประสานความร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งบุคลากรภายในและภายนอกสถานศึกษา ที่สำคัญ ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องให้การสนับสนุนและเห็นความสำคัญในการดำเนินงาน หากการดำเนินงานเป็นไปตามวัตถุประสงค์เป็นที่เชื่อแน่ว่าการพัฒนาเด็กนักเรียนจะเป็นไปในทางที่พึงประสงค์ตามที่ชุมชน สังคม และประเทศชาติ มุ่งหวังเอาไว้กับเยาวชนของชาติต่อไป

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ปฏิภาณ ทับยूर (2544 : 80 - 84) ได้รายงานการพัฒนาการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนรัตนราษฎร์บำรุง จังหวัดราชบุรี ผลการดำเนินการ พบว่า

1. ผลการประเมินครู-อาจารย์เกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน พบว่า ครู-อาจารย์มีความรู้ความเข้าใจต่อระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2. ผลการประเมินครู-อาจารย์เกี่ยวกับความสามารถในการดำเนินกิจกรรมเพื่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียน พบว่า ครู-อาจารย์มีความรู้ความเข้าใจในการดำเนินกิจกรรมเพื่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

3. ผลการประเมินครู-อาจารย์เกี่ยวกับความคิดเห็นต่อระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

4. ผลการประเมินความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับการดำเนินงานของฝ่ายปกครอง ตามโครงการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน พบว่า ความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับการดำเนินงานของฝ่ายปกครองตามโครงการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

นันทพงศ์ พุทธิษชาติรัตน์ (2546 :107-108) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การดำเนินงาน ตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานระดับมัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครู นักเรียน ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับมัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัย พบว่า

1. การดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับมัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการส่งเสริมนักเรียนและด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลอยู่ในระดับมาก ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา ด้านการส่งต่อและด้านการคัดกรองนักเรียนอยู่ในระดับปานกลาง

2. ความคิดเห็นของครูและนักเรียนเกี่ยวกับการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับมัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร พบว่า โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. การดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับมัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา ไม่แตกต่างกัน

ณรงค์ชัย สาไพรวลัย (2546 : 72-75) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การติดตามผลการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนมหาชัยพิทยาคาร จังหวัดมหาสารคามโดยกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ศึกษา ได้แก่ ครู และนักเรียนโรงเรียนมหาชัยพิทยาคาร ผลการศึกษา พบว่า

1. สภาพปัจจุบันในการปฏิบัติงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยภาพรวม พบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เรียงตามลำดับคือ 1) การคัดกรองนักเรียน 2) การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 3) การป้องกันและการแก้ไขปัญหา 4) การส่งเสริมนักเรียน 5) การส่งต่อ

2. ปัญหาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยภาพรวม พบว่า มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง คือ 1) การป้องกันและการแก้ไขปัญหา 2) การคัดกรองนักเรียน 3) การส่งต่อ 4) การส่งเสริมนักเรียน ยกเว้น การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลที่มีปัญหาอยู่ในระดับน้อย

3. ความพึงพอใจของนักเรียนต่อการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยภาพรวมพบว่า มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากเรียงตามลำดับ คือ 1) ด้านครูประจำชั้น และครูที่เกี่ยวข้อง 2) ด้านนักเรียน และ 3) ด้านการดำเนินงานของโรงเรียน

เรื่องยศ อุตรศาสตร์ (2546 : 86 - 89) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูที่ปรึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดขอนแก่น เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการในการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูที่ปรึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดขอนแก่นจำนวน 30 โรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพปัจจุบันในการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูที่ปรึกษาโดยภาพรวมทุกด้านอยู่ในระดับมาก เรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้แก่ 1) ด้านการส่งเสริมนักเรียน 2) ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา 3) ด้านการคัดกรองนักเรียน 4) ด้านการส่งต่อ 5) การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล

2. ปัญหาการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูที่ปรึกษาโดยภาพรวมทุกด้านอยู่ในระดับน้อย เรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้แก่ 1) ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา 2) ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 3) ด้านการส่งเสริมนักเรียน 4) ด้านการส่งต่อ 5) ด้านการคัดกรองนักเรียน

3. ความต้องการในการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูที่ปรึกษาโดยภาพรวมทุกด้าน อยู่ในระดับมาก เรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้แก่ 1) ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 2) ด้านการส่งเสริมนักเรียน 3) ด้านการคัดกรองนักเรียน 4) ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา 5) ด้านการส่งต่อ

ทะเล เจริญผล (2547 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาวิธีการและปัญหาการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูที่ปรึกษาในโรงเรียนมัธยมของรัฐ จังหวัดนนทบุรี จำนวน 320 คน ผลของการวิจัยพบว่า สภาพการปฏิบัติงานของครูที่ปรึกษาในโรงเรียนมัธยมของรัฐ จังหวัดนนทบุรี ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ครูที่ปรึกษาในโรงเรียนมัธยมของรัฐ จังหวัดนนทบุรี ส่วนใหญ่ใช้วิธีสังเกตพฤติกรรมนักเรียนพร้อมจดบันทึกพฤติกรรมจัดทำระเบียบเสนอแนะ ด้านการคัดกรองนักเรียน ครูที่ปรึกษาในโรงเรียนมัธยมของรัฐ จังหวัดนนทบุรี ส่วนใหญ่ใช้เกณฑ์ของกรมสามัญศึกษาเพื่อคัดกรองนักเรียน ด้านการส่งเสริมนักเรียน ครูที่ปรึกษาในโรงเรียนมัธยมของรัฐ จังหวัดนนทบุรี ส่วนใหญ่เป็นผู้กำหนดแผน และหัวข้อการจัดกิจกรรมโฮมรูมและโฮมรูมในช่วงเวลาหลังกิจกรรมหน้าเสาธงตอนเช้า ซึ่งจัดกิจกรรมโฮมรูมนักเรียนทั้งห้องเรียน ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา นักเรียน ครูที่ปรึกษาในโรงเรียนมัธยมของรัฐ จังหวัดนนทบุรี ส่วนใหญ่ใช้วิธีสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดี และความรู้สึกที่ดีกับนักเรียน ติดตามช่วยเหลือนักเรียนทุกระยะ ให้การปรึกษาแก่กลุ่มนักเรียนที่มีปัญหาส่วนตัว ปัญหาด้านการเรียน โดยใช้เวลาหลังเลิกเรียนตอนเย็น และช่วงพักกลางวันให้คำปรึกษา

ทองสุข ทับเจริญ (2548 : 49-49) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การศึกษาและการแก้ปัญหา นักเรียนโรงเรียนศึกษานารี ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ห้อง 6 กลุ่ม ก. โดยใช้ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน" พบว่า การเยี่ยมบ้าน การสัมภาษณ์ การประสานสัมพันธ์ผู้ปกครองและการจัดกิจกรรมแก้ปัญหาต่างๆ เป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้ครูที่ปรึกษาเห็นปัญหาที่แท้จริงของนักเรียนและสามารถ

ใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนแก้ปัญหา ได้สำเร็จร้อยละ 90 ไม่มีนักเรียนที่ส่งต่อ ยกเว้นนักเรียนที่มีปัญหาด้านเศรษฐกิจ เพื่อส่งต่อขอรับทุนการศึกษาในปีต่อไป

บัวเครือ โพธิ์ชัย (2548 : 53-54) ได้รายงานผลการวิจัยเรื่องปัญหาการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระแก้ว เขต 2 พบว่า

1. ปัญหาการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระแก้ว เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยแยกปัญหาในแต่ละด้าน ดังนี้

1.1 ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล โดยรวมมีปัญหายุ่งในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีปัญหาการดำเนินงานอันดับแรก คือ ผู้บริหารส่งเสริม สนับสนุนและให้ความสำคัญในการดำเนินงานจัดทำข้อมูลนักเรียนเป็นรายบุคคล รongลงมา ได้แก่ ความครอบคลุมของข้อมูลแต่ละด้านของนักเรียนแต่ละบุคคล และครูที่ปรึกษามีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการจัดทำข้อมูลเป็นรายบุคคล ตามลำดับ

1.2 ด้านการคัดกรองนักเรียน โดยรวมมีปัญหายุ่งในระดับปานกลาง และพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีปัญหาการดำเนินงานอยู่ในอันดับแรก คือ ความชัดเจนการแบ่งกลุ่มนักเรียน รongลงมา ได้แก่ ความถูกต้องของผลการวิเคราะห์พฤติกรรมนักเรียนในการแบ่งกลุ่ม และครูที่ปรึกษามีส่วนร่วมในการจัดทำเกณฑ์การแบ่งกลุ่มนักเรียน

1.3 ด้านการส่งเสริมพัฒนานักเรียน โดยรวมมีปัญหายุ่งในระดับปานกลาง และพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีปัญหาการดำเนินงานอยู่ในอันดับแรก คือครูที่ปรึกษามีความพร้อมในการจัดกิจกรรมส่งเสริมนักเรียน รongลงมา คือ ความสอดคล้องของนโยบายโรงเรียนในการพัฒนานักเรียนกับแนวทางการจัดกิจกรรมก่อนเรียน และความสม่ำเสมอในการจัดกิจกรรมก่อนเรียนให้นักเรียน

1.4 ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน โดยรวมมีปัญหายุ่งในระดับปานกลาง และพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีปัญหาการดำเนินงานอยู่ในอันดับแรก คือ สัมพันธภาพระหว่างครูที่ปรึกษากับนักเรียน รongลงมา ได้แก่ การอุทิศตนในการแก้ไขปัญหานักเรียนของครูที่ปรึกษา และความศรัทธาเชื่อถือของนักเรียนต่อครูที่ปรึกษา

1.5 ด้านการส่งต่อ โดยรวมมีปัญหายุ่งในระดับปานกลาง และพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีปัญหาการดำเนินงานอยู่ในอันดับแรก คือ การประสานระหว่างครูที่ปรึกษากับครูที่จะช่วยเหลือนักเรียนและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง รongลงมา ได้แก่ ความพยายามของครูที่ปรึกษาในการแก้ไขปัญหานักเรียนก่อนการส่งต่อและขอจำกัดเวลาเพื่อการแก้ไขปัญหานักเรียนของครู

2. ปัญหาการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระแก้ว เขต 2 จำแนกตามระดับชั้น โดยรวมและรายด้านมีปัญหการดำเนินการแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

เชี่ยวชาญ ดวงใจ (2551 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาทำการวิจัยเรื่อง การดำเนินงานการจัดระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ช่วงชั้น 3-4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี ผลการวิจัยพบว่า สภาพการดำเนินงานโดยรวมอยู่ในระดับมาก ส่วนรายด้านอยู่ในระดับมาก เวียงลำดับการปฏิบัติจากมากไปหาน้อย ดังนี้ การส่งเสริมนักเรียน การป้องกันและแก้ไขปัญหา การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน ที่อยู่ในระดับปานกลาง คือ การส่งต่อ

ชัชฎา ศรีวิราช (2553 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาค้นคว้าเรื่อง สภาพการดำเนินงานการจัดระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 39 จังหวัดพิษณุโลก ผลการศึกษาพบว่า

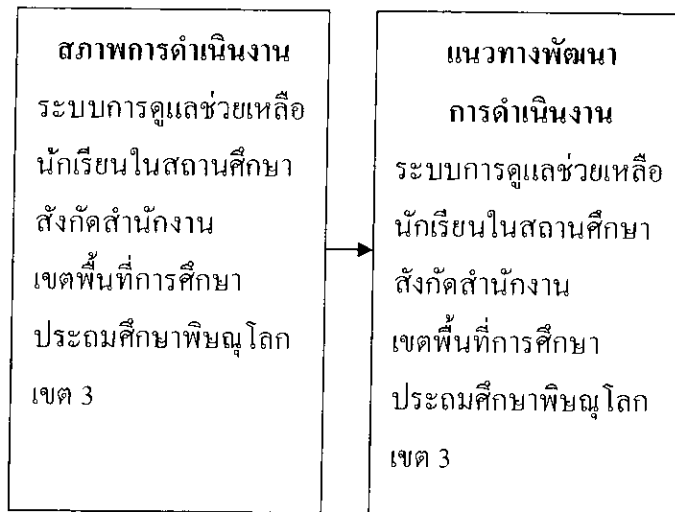
ด้านข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาจัดระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา คือ

1. ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล คือ ควรประจำชั้นควรออกพบปะผู้ปกครองนักเรียน
2. ด้านการคัดกรองนักเรียน คือ ควรมีผลสรุป การคัดกรองที่เป็นระบบและมีการดูแลอย่างต่อเนื่อง
3. ด้านการส่งเสริมและพัฒนานักเรียน คือ ควรพัฒนาดำเนินการเชิงระบบ
4. ด้านการส่งต่อนักเรียน คือ ควรหาเทคนิควิธีการในการช่วยเหลือและส่งต่ออย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ

กิตติศักดิ์ จุลมณฑล (2554 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจะเชิงเทรา เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า การบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจะเชิงเทรา เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ด้านการคัดกรอง ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาการเรียน ด้านการส่งต่อ และด้านการส่งเสริมพัฒนานักเรียน ตามลำดับ

4. กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาจากเอกสาร หลักการ และผลการวิจัยที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการวิจัย เรื่องการศึกษาสภาพและแนวทางพัฒนาการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยไว้ ดังนี้

ภาพ 6 กรอบแนวคิดในการวิจัย